

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна
Історичний факультет
Кафедра історії Стародавнього світу і Середніх віків

Дипломна робота

На тему: Іспанські колонії та їхні відносини з метрополією у XV-XVI століттях

Студента IV курсу групи ІС-41
Кіктенка Олександра Олександровича
Науковий керівник –
д. і. н. Каріков Сергій Анатолійович

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Харків – 2021 рік

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Перші контакти іспанців з цивілізаціями Америки та утворення колоній.....	9
Розділ 2. Відносини між іспанськими колоніями та імператором Карлом V.....	23
Розділ 3. Відносини між іспанськими колоніями та королем Філіпом II.....	51
Висновки.....	67
Список використаних джерел та літератури.....	70
Додатки.....	79
Резюме.....	80

ВСТУП

Актуальність даної роботи полягає у необхідності визначення сутності відносин між Іспанією та її колоніями доби раннього Нового часу. Розкриття їх специфіки має важливе значення, враховуючи вплив зазначених відносин на подальший розвиток територій Латинської Америки, та власне Іспанії в час, коли остання переживала “Золоту епоху”.

Об’єктом дослідження є Королівство Іспанія і його колоніальні володіння.

Предмет дослідження – колоніальні відносини між суб’єктами влади в колоніях та метрополії.

Хронологічні межі роботи. За *terminus post quem* можна вважати 1492 рік, тобто відкриття Америки в ході першої експедиції Христофора Колумба. *Terminus ante quem* – це 1598 рік як дата смерті Філіпа II Габсбурга – короля Іспанії.

Територіальні межі роботи охоплюють землі Королівства Іспанії (з усіма її європейськими частинами та сателітами), а також іспанські володіння.

Джерельна база. Важливе значення для розкриття нашої теми має праця Гонсало Фернандеса де Ов’єдо-і-Вальдеса “*Historia general y natural de las Indias*”¹. Вона є одним з ключових джерел для вивчення питання зовнішньої політики епохи католицьких королів, а також соціально-політичного та економічного устрою країни під час правління Карла I та Філіпа II. Праця створена іспанським автором, що був сучасником викладених ним подій. Гонсало Фернандес де Ов’єдо-і-Вальдес особисто знав тодішніх правителів Іспанії, навчався при дворі в Мадриді, брав участь у бою під Гранадою та був знайомим Христофора Колумба. З 1513 року він мешкав на територіях, завойованих іспанцями в Америці, особисто знав багатьох конкістадорів. Що

¹ Gonzalo Fernández de Oviedo y Valdés. *Historia general y natural de las Indias*. Toledo. 1526. 766 p.

стосується критики, основним його ворогом можна вважати Бартоломе де Лас Касаса, який стверджував, що Гонсало є нечесним автором, який занадто багато говорить про велич конкістадорських справ та зовнішньої політики Фердинанда та Ізабелли, хоча сам брав участь у багатьох негуманних справах, які залишають на ньому тавро жорстокої людини.

Іншим важливим джерелом є книга придворного історика Карла V Хуана Хінес де Сепульведи під назвою “*De justis belli causis contra indios suscepti*”¹. Названа праця пізніше використовувалася багатьма спеціалістами з міжнародного права як одна з фундаментальних системотворчих праць у цій галузі. Автор також був ідейним противником Лас Касаса, але зміг докладно описати історію зовнішньої політики попередників імператора Карла Габсбурга. Тому названий твір є однією з ключових для написання нашої роботи.

«Історія Індій» Бартоломе де Лас Касаса також має важливе значення для написання роботи. У цьому творі мало не вперше серед праць іспанських діячів раннього Нового часу колонізація стала розглядатися не як прогресивну ідею поширення нових досягнень серед варварів, а як процес знищення місцевих культур та цивілізацій². Автор наводить низку подробиць відносин між іспанцями в колоніях.

Серед **історичної літератури** насамперед використано роботи іспанських дослідників. Водночас для виявлення розбіжностей в оцінках періоду взято до уваги думки й істориків Великобританії, США та інших країн. Я використовував такі основні праці:

Одним із перших історичних творів, що мають значення для нашої проблеми, є робота Хуана де Маріана “Загальна історія Іспанії” (1601)³. В цій книзі було зафіксовано ключові події іспанської історії того часу. Автор

¹ Juan Ginés de Sepúlveda. *De justis belli causis contra indios suscepti*. Roma. 1550. 273 p.

² Лас-Касас Бартоломе де. *История Индий* / пер. с исп. З.И. Плавский, Г.В. Степанов. Л.: Наука. 1968. 228 с.

³ Juan de Mariana. *Historia general de España*. Madrid. 1601. P. 889.

навчався в Університеті Алькала, який наразі під назвою “Університет Комплутенсе” є найбільшим ЗВО Іспанії. У віці 17 років Хуан де Маріана вступив до ордену єзуїтів. У 1592 році він написав “Загальну історію Іспанії”, яку в 1601 році перевидав, додавши до книги відомості про час правління Карла V, Філіпа II та Філіпа III. Загалом ця книга користувалася великою популярністю на території Іспанії в XVII столітті, оскільки автор у патріотичному стилі розповідав про історію своєї країни. Саме за такий стиль його часто критикують нині. Але варто брати до уваги, що велика частина іспанських істориків часів “Золотої епохи” писала про свою країну саме в подібному стилі, з притаманними епосі величчю, пафосом та гордістю за власну історію.

Другий том праці під назвою “Історія Іспанії”¹ Рафаеля Альтаміра-і-Кревеа є однією з ключових книг для написання даної роботи, оскільки згаданий автор систематизував перебіг подій в історії країни аж до початку правління Карла Габсбурга. Автор у будь-якій спірній ситуації завжди намагався процитувати позиції декількох істориків. Видатні радянські іспаністи Я. Світ і К. Вадковська переклали цей твір російською мовою, хоча в примітках та у вступі перекладачі розкритикували пояснення автора, звинувативши ледь не всі висновки історика в буржуазних настроях. Однак при цьому праця є фундаментальною, саме тут детально розписано загальні тенденції розвитку іспанської монархії, ключові засади її діяльності, розкрито співвідношення образів ключових персон держави з тогочасною політикою та реальним станом справ як у колоніях, так і в самій Іспанії.

Для вивчення історії правління католицьких королів і його наслідків важливу роль відіграє і книга Луїса Суареса Фернандеса “Католицькі королі:

¹ Альтаміра-і-Кревеа Р. История Испании / пер. с исп. Е.А. Вадковской и Я.М. Света. Т.2. М.: ИИЛ. 1951. 359 с.

гра престолів”¹. Предметом вивчення є історія та проблематика правління Фердинанда та Ізабелли. Історик звертає увагу на складнощі в оцінці діяльності цих королів, враховуючи, з яким пафосом та гордістю їх описували сучасники. Тому Луїс Фернандес намагається підійти до вивчення справи максимально з незацікавленої точки зору.

Метою нашого дослідження є з’ясування головних аспектів відносин між колоніями та метрополією та їхні зміни під час “Золотої епохи” Іспанії.

При написанні роботи було використано низку **методів**:

1) історико-порівняльний, що є ледь не ключовим для написання роботи, оскільки постійно порівнюється як становище різних колоній у різний час між собою, так і характер взаємовідносин в часи різних королів, так і контекст епохи та території. Також зазначений метод допоміг зіставити відомості, надані в різних історичних працях, зокрема, у творах американського історика Вільяма Прескотта, з даними досліджень Рафаеля Альтаміри-і-Кревеа та інших іспанських дослідників, оскільки останні при аналізі “Золотої епохи” більш схильні до позитивних оцінок дій іспанської влади та конкістадорів. За допомогою історико-порівняльного методу було встановлено чимало співпадінь та відмінностей у відносинах між колоніальними адміністраціями різних віцекоролівств та колоній з головою метрополії у конкретний історичний період та конкретній історичній ситуації.

2) історико-генетичний, що дає змогу простежити виникнення колоніальної системи Іспанського королівства, розкривши причини її утворення, головні риси політики завойовників та її наслідки.

3) метод періодизації, що забезпечує визначення хронологічних меж головних етапів політики Іспанії щодо колоніальних володінь, допомагаючи розкрити специфіку кожного етапу.

¹ Luis Suárez Fernández. Los Reyes Católicos: la conquista del trono. Madrid: Rialp. 1989. 392 p.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що:

- надано комплексну характеристику системі колоніальних відносин в економічній, політичній, ідеологічній сферах за часів правління різних монархів Іспанії раннього Нового часу;
- визначено специфіку утворення і становлення перших іспанських колоній;
- проведено порівняння колоніальної політики Карла V та Філіпа II;
- розкрито зміст військово-політичної діяльності Ернана Кортеса у Латинській Америці, простежено її особливості порівняно з іншими конкістадорами, переглянуто його відносини з Карлом V;
- проаналізовано «Чорну легенду» історіографії щодо відносин конкістадорів із місцевим населенням, переосмислено її морально-етичні аспекти.

Стосовно **апробації** даної роботи варто зазначити, що дослідження вищевказаної проблематики бере свій початок від 2018 року, коли було розпочато роботу над відносинами Іспанії з її колоніями. Протягом трьох років було видано декілька публікацій (як у вигляді тез для конференцій, так і в наукових журналах), а саме:

1. “Кар’єрна дипломатія” Ернана Кортеса у 1504-1528 роках¹.
2. The person of Hernan Cortes in the «History of the Indies» by Las Casas (англійською)².
3. Відносини та перша зустріч Ернана Кортеса та Карла V: вплив на тогочасну ситуацію у Європі³.

¹ Кіктенко, О.; Каріков, С. Кар’єрна дипломатія Ернана Кортеса у 1504-1528 роках. Збірник Наукових Праць Логос. С. 82-84.

² Kiktenko O. The person of Hernan Cortes in the «History of the Indies» by Las Casas / Записки історичного факультету: збірник наукових праць. Вип. 31. Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2020. С. 136-144.

³ Кіктенко О.О. Відносини та перша зустріч Ернана Кортеса та Карла V: вплив на тогочасну ситуацію у Європі / Каразінські читання (історичні науки): Тези доповідей 73-ї Міжнародної наукової конференції (м. Харків, 24 квітня 2020 р.). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2020. С. 82.

4. Характеристика діяльності іспанської енком'єнди в Мексиці¹.

Також варто згадати виступ за темою “План Кортеса в контексті епохи” на засіданні студентського наукового гуртка кафедри історії стародавнього світу та середніх віків “AD Fontes!” (06.03.2020).

¹ Кіктенко О.О. Характеристика діяльності іспанської енком'єнди в Мексиці. Одіссос. Актуальні проблеми всесвітньої історії. Матеріали VII всеукраїнської конференції «Одеські читання 2020». Одеса. 2020. С. 68-71.

РОЗДІЛ 1

ПЕРШІ КОНТАКТИ ІСПАНЦІВ З ЦИВІЛІЗАЦІЯМИ АМЕРИКИ ТА УТВОРЕННЯ КОЛОНІЙ

Відкриття Америки Христофором Колумбом у 1492 році стало одним з ключових досягнень епохи, оскільки саме з цього моменту починається й епоха домінування Іспанії на морських просторах¹. Саме в цей час завершується й Реконкіста, як символ відходу старої епохи та початку нової для держав Піренейського півострова. В цей час Іспанське королівство ще тільки набирало свою міць, проте вже встигло зарекомендувати себе в якості майбутнього гегемона європейських відносин, враховуючи політику Фердинанда II та Ізабелли Кастильської, спрямовану на посилення позицій Іспанії як у військовій справі, так і на дипломатичній арені тогочасної Європи, підписавши ряд вигідних для себе угод за період з 1492 по 1506 роки².

У 90-х роках XV ст. все ще мали місце суперечки з приводу назви нововідкритих земель, а також їх позиціонування, оскільки Христофор Колумб до кінця свого життя вважав, що відкрив не якусь нову територію, а західний морський шлях до Індії. Так, іспанський історик Франциско Лопес де Гомара ототожнив нововідкриті землі з Атлантидою з діалогів Платона, давши привід ще багатьом поколінням всерйоз говорити про це³. На той час іспанська історіографія славилася своїми описовими характеристиками у стилі середньовічних рицарських балад, героїзуючи свої перемоги та часто романтизуючи образи героїв чи ситуації, в які ті потрапляли протягом свого життя, навіть коли це незначні ситуації. Одним із перших, хто відкрито розвінчав твердження Франциско Лопеса де Гомари, був французький філософ Мішель Монтень: “Не схоже, щоб Атлантидою був Новий світ, що відкритий

¹ Masnica A. Swiat kolisty i zwycifstwo w historii Sir Halforda Mackindera // Stariczkyk. 1995. № 1 (24). S. 27.

² Edwards J. The Spain of the Catholic Monarchs. San Val. 2001. p. 288.

³ Gomara Francisco. Historia de la conquista de Mexico. Fundación Biblioteca Ayacucho. 2007. P. 148.

нещодавно, відкриття мореплавців точно вказують, що Новий світ це материк, а не острів, та й природа з описів Платонівської Атлантиди відрізняється від природи Нового світу”¹.

Саме після експедицій Колумба в Іспанії складається верства конкістадорів – людей, які ще в час Реконквісти були військовими, а після її завершення шукали пригод вже в інших галузях життя. Відкриття нових незавойованих земель відіграло для конкістадорів значну роль у піднятті їхнього бойового духу. Було розпочато кампанії зі збору коштів різноманітними шляхами для спорядження експедицій у так званий “Новий Світ”,

Соціальний склад учасників експедицій по-різному оцінюється істориками різних шкіл. Наприклад, в марксистській історіографії здебільшого можна зустріти описи конкістадорів як збіднілих ідальго, які думають тільки про золото та грабунки. Часто дослідники відмічають й присутність маси злочинців на кораблях іспанців².

Уже у 1492 році, тобто під час другого плавання Колумба, було засновано колонію Ла-Навідад на території острова Еспаньйола (Сучасний Гаїті). Місцевий вождь Гуакаганарі став одним з перших корінних жителів Західної півкулі, що зміг піти на контакт з іспанцями і повідав Колумбу, що на прилеглих територіях вдосталь золота та інших цінних металів³.

Також цікавим є факт, що записаний у праці Сесарео Фернандеса Дуро, який засвідчує, що один з флагманів флоту Колумба карака Санта-Марія була майже знищена в ніч на Різдво близ берегів Еспаньйоли, тому форт було названо на честь Різдва, а з уламків корабля було створено фортецю⁴. Санта-Марія був одним з найвідоміших кораблів експедиції Колумба, судно мало

¹ Монтень М. Опыты / пер. с франц. А. С. Бобовича. Л.: 1954. книга I. С. 262.

² Альперович М.С. Испанская Америка в борьбе за независимость. М.: Наука. 1971. С. 11.

³ Лас-Касас Бартоломе де. История Индий / пер. с исп. З.И. Плавский, Г.В. Степанов. Л.: «Наука». 1968. С. 38.

⁴ Fernandez Duro Cesareo. Naufragios de la Armada española: relación histórica formada con presencia de los documentos oficiales que existen en el archivo del ministerio de Marina. Madrid. 1867. P. 2.

водотоннажність близько 200 тонн, довжину палуби 23.5 метри, 3 мачти та 5 парусів¹, тобто побудувати з такого корабля добре укріплений форт вкрай складно. Корабель міг налічувати до 40 членів команди, однак з приводу чисельності особового складу судна є багато суперечок, оскільки достовірно відомо лише 25 імен людей, що були членами команди Колумба². За цією ж інформацією, на кораблі в якості одного з членів екіпажу був присутній і власник судна, а також відомий картограф і той, хто одним з перших наніс на карту світу нововідкриті землі, Хуан де ла Коса. Проте про життя цієї колонії інформації майже немає. За свідченнями місцевих жителів, колоністи поводитися вкрай жорстоко, через що були вбиті менш ніж за рік після прибуття, тому коли Колумб повторно повернувся на цю територію вже в 1493 році, він знайшов 11 загиблих безпосередньо на березі поблизу форту, а сам форт був спалений³.

Аналізуючи проблему існування та швидкої загибелі першої іспанської колонії, варто визначити головні причини її нежиттєздатності. По-перше, справа полягала в жорстокому поводженні з місцевими жителями, особливо враховуючи низький військовий потенціал та ресурсозабезпеченість тієї експедиції. Сама колонія налічувала від 11 до 40 чоловік, враховуючи вищезгаданий факт, що Колумб знайшов 11 мерців на острові у 1493 році, а також згадуючи, що подібний тип судна міг налічувати до 40 чоловік. Форт було збудовано з уламків корабля, тобто ресурсів для побудування споруд було обмаль. В цілому, у моряків було до 200 тонн матеріалів (судячи з водотоннажності судна), та й те, ця оцінка є оптимістичною, оскільки це максимальна вага, яку може перевозити судно такого типу, враховуючи

¹ Fernández de Oviedo y Valdés Gonzalo. *Historia general y natural de las Indias*. Toledo. 1526. P. 86.

² Bache Gould Alice. *Nueva lista documentada de los tripulantes de Colón en 1492*. Madrid. 1984. P. 56.

³ Columbus, Ferdinand. *The Life of the Admiral Christopher Columbus by his son Ferdinand*. New Brunswick: Rutgers, The State University. 1956. pp. 82–86.

відстань, на яку розраховувалася подорож (а навряд чи Колумб став обтяжувати корабель максимальною вагою).

Реальне місцезнаходження та підтвердження існування колонії Ла-Навідад були підтверджені лише у 1985 році завдяки знахідці випадкового фермера та його приятеля археолога¹. До речі, на початку XXI ст. американцем Баррі Кліффордом було знайдено уламки якогось човна поблизу сучасного острова Гаїті, тому преса відразу ж ототожнила ці уламки з легендарною Санта-Марією. Прем'єр-міністр Гаїті Лоран Ламот навіть оголосив, що буде просити ЮНЕСКО визнати ці уламки об'єктом Всесвітньої спадщини, проте у 2014 році фахівцями з ЮНЕСКО було остаточно розвінчано інформацію про те, що це і є уламки Санта-Марії². Хоча до сьогодні залишаються прихильники такої версії, за якою знайдені уламки все ж належать знаменитій Санта-Марії, однак варто сприймати факт існування такого трактування як спробу героїзації свого минулого з боку місцевої влади. Наразі аргументи на користь версії прем'єр-міністра Гаїті виглядають лише спробою закріпити свої політичні позиції в країні, не підтвердженою даними історії та археології.

Однак експедиції та відкриття іспанцями нових територій спричинили конфлікт з іншою колоніальною державою епохи – Португалією. На Саме піренейські країни наприкінці XV ст. були гегемонами міжнародних відносин у Європі, і конфлікт між ними вирішував Папа Римський Александр VI, що також відомий як Родріго Борджіа, батько Чезаре Борджіа. Ще 1493 року Папа Римський видав буллу, за якою закріпив колоніальні володіння між двома країнами, тим самим наблизившись до вирішення конфлікту.

¹ Wilford John Noble. Columbus's Lost Town: New Evidence Is Found. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nytimes.com/1985/08/27/science/columbus-s-lost-town-new-evidence-is-found.html?sec=health> Час доступу: 21:26. 20.09.2020

² Villa Artur Maria . Los restos hallados en Haití no son de la Santa María. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.clarin.com/sociedad/unesco-santa-maria-cristobal-colon_0_HJvIket9v7x.html Час доступу: 21:38. 20.09.2020

Вкрай важливу роль зіграв також Тордесільяський договір 7 червня 1494 року, за яким Португалія та Іспанія де-факто поділили весь відомий на той час неєвропейський світ на дві сфери впливу¹. Ратифікували договір спочатку католицькі монархи Іспанії, а за два місяці – й король Португалії. Це доволі унікальний договір, що закріпив за піренейськими країнами повноваження на домінування на морі та океані, враховуючи навіть ті землі та океани, які на той момент ще не були відомі. Отже, протягом наступних десятиліть, коли іспанські та португальські кораблі відкривали острів за островом, всі ці території вже вважалися закріпленими за кимось із піренейців, розподіл володінь між якими закріплювалося за координатами 49°32'56" західної довготи². Оригінали ж цього договору іспанською та португальською мовами зберігаються в Генеральному архіві Індій (Іспанія) та Національному архіві Португалії відповідно³.

Під час підготовки переговорів у Тордесільясі флотилія Колумба впевнено рухалася в сторону відкритих раніше островів. Це була друга експедиція мореплавця, якому суттєво підвищили фінансування та рівень організації плавання, дивлячись на успішне плавання минулого року. Цього разу Колумб мав вже не 3 кораблі, а 17 суден та близько півтори тисячі чоловік у команді⁴. На той час такий флот могла відправити лише Іспанія (зазначимо, що стосовно назви цієї країни наприкінці XV ст. історики досі дискутують, оскільки майже у всіх офіційних документах правителі йменували себе королями Кастилії та Арагону, а слово “Іспанія” частіше вживається вже за часів правління Карла V та його сина Філіпа II⁵). Англія на той час лише починала відновлюватися після доволі спустошливої для державної казни війни

¹ HARRISSE, H. The Diplomatic History of America: Its First Chapter 1452-1493-1494. Michigan University. 1897. P. 69.

² Борділовська О. А. Тордесільяський договір 1494 // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / Л.В. Губерський (голова) та ін. К. : Знання України. 2004. Т. 2. С. 49.

³ Davenport Frances Gardiner . European Treaties Bearing on the History of the United States and Its Dependencies to 1648. Carnegie Institute of Washington. Washington. DC. 1917. P.171.

⁴ Mariana Juan de. Historia general de España. Madrid. 1601. P. 563.

⁵ Fernández Luis Suárez . Los Reyes Católicos: la conquista del trono. Madrid: Rialp. 1989. P. 296.

Білої та Червоної Троянд, увага Франції була зосереджена на Бургундії та Італії, (1494 року розпочались війни з Фердинандом II за італійські володіння), а Португалія, згідно з договором, не могла втручатися у справи іспанських завоювань. Отже, іспанська корона отримала чудову можливість здійснювати морські подорожі небачених масштабів та збільшувати свою перевагу у геополітиці Європи. Саме в цей час зароджується класична Іспанія, що на найближче століття стане європейським гегемоном як на суші, так і на морі, а також у літературі, філософії та інших галузях культури.

Враховуючи негативний досвід першої колонії, Христофор Колумб цього разу обрав інший бік острова Еспаньола. Для побудування форту він залишив 5 кораблів та кількості чоловік, а сам разом з 12 іншими кораблями продовжив свій рух океаном. Нову колонію було названо на честь королеви Ізабелли – Ла-Ісабель (саме така версія назви є загальноприйнятою, оскільки звука “з” в іспанській мові немає, і оригінальне ім’я королеви теж звучить “Ісабель”, проте у вітчизняній традиції прийнято називати королеву саме Ізабеллою, тому далі в тексті колонія буде називатися “Ла-Ісабель”, а королева буде зватися Ізабеллою). Проте колонія Ла-Ісабель теж проіснувала недовго, оскільки було обрано не найкращу гавань для побудування форту, враховуючи неспокійність океану з цього боку острова, а також місцевість, що у разі виникнення великих хвиль була б вкрай вразливою для океанічних течій. Саме океанічні урагани й стали основною причиною нетривалого існування цієї колонії: вже у 1496 році Ла-Ісабель була майже знищена.

Після цього Колумб здійснив третю спробу заснувати постійне поселення, перенісши новий форт Нова Ізабелла подальше від попереднього місця. Саме ця колонія стала першою успішною іспанською колонією (сучасний Санто-

Домінго)¹. На той час на острові проживало плем'я тайно, поділене на 5 територій, якими управляли касики, що називались Марієн, Магуа, Магуана, Джарагуа та Ігуей².

Засновником колонії вважається син Христофора Колумба Бартоломео, але з 1500 року містом управляв Франциско де Бобаділья, один з членів ордену Калатрави. 1499 року його було призначено суддею у справах Колумба. Справа в тому, що невдачі з заснуваннями перших колоній й можливі крадіжки коштів з боку мореплавця не сподобалися Католицьким королем, тому було віддано наказ перевірити діяльність Колумба на предмет зловживань чи злочинності. Однак в ході розслідування головним винуватцем було визнано сина Христофора Колумба Дієго, що фактично був при владі в Ла-Ісабель після відпливу батька та старшого брата³. Зрештою, Бобаділья заарештував всю сім'ю Колумбів, що тоді перебувала в колоніях, конфіскував все їхнє майно та депортував в Іспанію на продовження суду. Проти Колумбів було висунуто масу звинувачень в махінаціях, жорстокому ставленні до місцевого населення, крадіжках з казни, недоцільного використання казни тощо⁴.

У 1502 році місто було частково зруйновано стихією, проте відбудовано того ж року поруч. Під час шторму пішов із життя і Франциско де Бобаділья, який повертався до Іспанії після нетривалої кар'єри губернатора. Новим губернатором став Ніколас де Овандо. Він відплив до Ла-Ісабель з флотилією в 30 кораблів та командою розміром більш ніж 2500 чоловік, що на той час стало найбільшою експедицією до Нового світу⁵.

1506 року місцева влада перейменує місто на Санто-Домінго на честь Санто Домінго де Гусмана, покровителя батька Христофора Колумба. Саме це

¹ Chiarelli B. & Luna Calderón, F. The excavations of La Isabela, the first European city of the New World. *International Journal of Anthropology* T. 2 (3): 1987. P. 199–210.

² Магидович И. П. История открытия и исследования Центральной и Южной Америки. М., Мысль. 1965. С. 60.

³ Vidart Luis. Colón y Bobadilla en El Continente Americano. Madrid. 1892. pp. 75-93.

⁴ Varela Consuelo . La caída de Cristóbal Colón. El juicio de Bobadilla. Madrid. 2006. P. 138.

⁵ Figueredo D.H. Latino Chronology: Chronologies of the American Mosaic. New York. 2007. P 14.

місто стане центром іспанських колоніальних володінь в майбутньому¹. Споруда Форталеса Осама, побудована в 1502 році, вважається одним з найстаріших фортів Колумбової Америки, що існує нині. Також в той час тут споруджено монастир Сан-Франциско та перший жіночий монастир Західної півкулі Іглесія дель Конвенто Домініко, які внесені у список Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у 1990 році².

Що цікаво, більшість прибулих до Санто-Домінго іспанців були домініканцями, відповідно й релігійні споруди будувалися ними. Це питання залишається доволі спірним навіть у сучасній історіографії, оскільки королева Ізабелла відома своєю боротьбою з рицарськими орденами, тоді як її чоловік Фердинанд відомий як їхній захисник, хоч ця версія доволі часто критикується в сучасній науковій сфері, наприклад Саггаріо Лопес Поса говорить про те, що здебільшого позиція Фердинанда та Ізабелли щодо орденів співпадала як у негативному, так і в позитивному для останніх контексті, проте найчастіше Католицькі королі йшли на поступки та надання привілеїв орденам лише у випадку гострої воєнної необхідності. Так, Домініканський орден на зламі століть налічував більше ста тисяч осіб у своєму складі, тому представляв собою потужну як військову, так і релігійну силу. Деякі автори розглядають його як основного “посередника” у відносинах між верхівкою влади у колоніях та Ізабеллою та Фердинандом³.

Найбільш змістовні відомості про діяльність Ніколаса де Овандо та відносини його адміністрації з метрополією залишив Бартоломе де Лас Касас⁴.

¹ Магидович И. П. История открытия и исследования Центральной и Южной Америки. М., Мысль. 1965. С. 64.

² Список Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Домініканська Республіка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://whc.unesco.org/ru/list/526#top>

³ López Poza Sagrario. Empresas o divisas de Isabel de Castilla y Fernando de Aragón (los Reyes Católicos). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.academia.edu/6272356/Empresas_o_divisas_de_Isabel_de_Castilla_y_Fernando_de_Arag%C3%B3n los Reyes Cat%C3%B3licos Devices badges or imprese of Isabel of Castile and Ferdinand of Aragon the Catholic Monarchs

⁴ Лас-Касас Бартоломе де. История Индий / пер. с исп. З.И. Плавский, Г.В. Степанов. Л.: Наука. 1968. С. 74-125.

Робота цього домініканського ченця та історика була направлена на критику дій тодішніх конкістадорів та засуджувала т.зв. цивілізаторську місію, яка тоді пропагувалася серед іспанських воїнів¹. Лас Касас головну увагу зосереджував на актах жорстокості, які вчиняли іспанці по відношенню до місцевих жителів, за що його вкрай часто цитують як борці за права людини, так і адепти “чорної легенди”. Проте твір історика та ченця не варто вважати зразком об’єктивності, враховуючи, що автор наводить будь-які аргументи в бік недолугості, жадібності, жорстокості конкістадорів, наділяючи саме іспанців людськими вадами, притаманними різним мешканцям середньовічної Європи.

Для більшості іспанських істориків XVI-XVII ст. тема відносин між колоніями та метрополією на початку існування перших майже повністю зводилася до економічних питань. Херонімо Суріта-і-Кастро писав про те, що Фердинанд зазвичай з відвертою зневагою вислуховував звіти конкістадорів, що не стосувалися питання привезення золота до Іспанії². Хоча цей період вважається Siglo de Oro (з ісп. – “Золота епоха”) іспанської культури, науки та філософії, здебільшого увага провідних політичних діячів була пов’язана з питанням надходжень багатств Нового Світу до казни іспанської монархії. Звісно ж, важливими елементами цих відносин були й нові для європейців продукти та товари, такі як картопля, тютюн, шоколад, томати та ін.

На початку 1510-х років життя іспанських колоній поступово нормалізувалося: все менше траплялися померлі з голоду колоністи, невдалі побудування. Акцент іспанців доволі різко змістився з питання відкриття нових територій до питання активізації громадського життя уже існуючих колоній, їх розбудову, формування господарства. Якщо на початку XVI ст. конкістадори, здебільшого, відкривши нову територію та облаштувавши там тимчасовий форт,

¹ Beuchot Mauricio. Los fundamentos de los derechos humanos en Bartolomé de las Casas. Anthropos Editorial. 1994. P. 78.

² Zurita y Castro Jerónimo. Anales de la Corona de Aragón. en el Colegio de San Vicente Ferrer. Valladolid. 1610. P. 254.

за півроку-рік вже вирушали на пошуки нових пригод та територій, то менш ніж через десятиліття іспанці вже розбудовували міста на відкритих ще в 90-х роках XV ст. землях¹. Маються на увазі острова Еспаньйола, Куба, Ямайка, Пінос. Проте для місцевих жителів іспанське панування не було чимось привабливим. Чисельність місцевих мешканців уже протягом 1492-1507 рр. скоротилася з понад 0,5 мільйона до 60 тисяч осіб².

Центром іспанського життя в Новому Світі став острів Еспаньйола. Саме там було побудовано найбільше міст, станом на початок XVI ст.: Асуа де Компостела, Санта Марія де Вера Пас, Байая, Котуї, Пуерто Плата, Санта Крус де Хікаягуа. Життя в цих колоніальних містах вирувало, але зазначається, що населення в них було вкрай різним за своєю чисельністю; часто іспанці складали менше 5% від загальної чисельності жителів деяких міст. Такі диспропорції виникали через колонізаторські мотиви конкістадорів, більшість населення часто були місцевими рабами³.

У сучасній західній історіографії, яка все частіше звертає увагу на морально-етичну сторону переосмислення гендерних питань, питань рабства, нетолерантного ставлення та притискань в минулому, можна зустріти цікавий факт, що перших африканських рабів було завезено до Америки саме Ніколасом де Овандо у 1502 році, проте ці раби, як і велика їх кількість у майбутньому, були не військовополоненими, а викупленими рабами в африканських вождів⁴.

Однак не варто сліпо довіряти хроністам та історикам «Золотої епохи» Іспанії, оскільки, як вже було сказано вище, їм була притаманна манера описувати подвиги та дії своїх співвітчизників у вкрай героїчних та

¹ Varela Consuelo . La caída de Cristóbal Colón. El juicio de Bobadilla. Madrid. 2006. P. 165.

² Moya Pons Frank. Manual de Historia Dominicana. Santiago, República Dominicana: Universidad Católica Madre y Maestra. 1977. p. 26.

³ Лас-Касас Бартоломе де. История Индий / пер. с исп. З.И. Плавский, Г.В. Степанов. Л.: Наука. 1968. С. 109.

⁴ Mira Caballos Esteban. La gran armada colonizadora de Nicolás de Ovando 1501-1502. Santo Domingo: Academia Dominicana de la Historia. 2014. P. 298.

романтизованих кольорах. В цілому, назвати життя на той час “нормальним” складно, оскільки навіть на початок XVI ст. конкістадори та прибулі іспанці все ще жили доволі складно, не було регулярного доступу до забезпечення ресурсами колоній. Існували й труднощі з постачанням допомоги з європейського континенту, оскільки доволі часто іспанці обирали не найкращі бухти для побудування портів та міст, тому часто виникали проблеми з виходом у море. Зазвичай це стосувалося припливів та відпливів, оскільки далеко не завжди такі речі можна швидко та якісно розрахувати, до того ж, далеко не кожен корабель мав географа чи картографа, який зміг би передбачити кліматичні явища, що в майбутньому можуть зашкодити іспанцям. Доволі часто виникали й конфлікти з місцевими жителями, оскільки ті далеко не завжди легко йшли на контакт, особливо враховуючи відношення деяких конкістадорів до місцевих з точки зору релігійних та цивілізаційних аспектів свого світогляду. Бартоломе де Лас Касас постійно наголошує на тому, що іспанці відносилися до місцевих вкрай недоброзичливо¹.

З 1509 року губернатором колоній стає Дієго Колумб. Із його правлінням асоціюється певний період стагнації іспанських колоній, великої кількості судових справ. Сам Дієго міг посісти цю посаду ще у 1506 році, коли помер його батько, однак судові процеси стосовно Христофора Колумба не вщухали протягом усього життя його сина. Останній багато часу приділяв збагаченню свого роду та укріпленню позицій своєї сім'ї, запровадивши принципи шлюбної дипломатії. Ще у 1508 році Дієго Колумб одружився на Марії Альварес де Толедо, яка була донькою Фернандо Альварес де Толедо і Енрікеса – лорда Віллоріаса і племінниці Фадріке Альварес де Толедо і Енрікес, II герцога Альба де Тормес. Його батько та дядько були двоюрідними братами короля Фердинанда по материнській лінії. Таким чином, сім'я Колумбів (або ж

¹ Там же. С. 123.

Колонів, якщо слідувати іспанській традиції) стала однією з найсильніших в королівстві.

В цей час іспанці проводили облаштування вже існуючих територій, перелічених вище. Стосовно цього періоду існують повідомлення Лас Касаса, Берналя Діаса дель Кастільйо та іспанських хроністів. Дієго вводив нову сегрегацію для місцевих, ще жорсткіше розділяв іспанців за рівнем доходів, будуючи щось на кшталт класового суспільства, де факто розділивши колоністів на ідальго та роялістів. Губернатор хотів створити новий тип суспільства, що було б поділене на класи: дворянство, духовенство та третій стан¹. Стосовно саме останнього пункту є доволі багато запитань. Можливо, що мається на увазі саме той самий «третій стан», що пізніше під час Великої французької революції буде протиставлений королівській владі, однак до початку революції ще залишалося більше 300 років, тому використання такого терміну викликає сумніви, хоча він використовувався й раніше². Однаку середньовічній Європі термін “третій стан” був доволі популярним та характеризував ледь не всіх людей, крім духовенства та дворянства, що проживали в певній країні.

Хоча експедицій у 1500-1510-х рр. було менше, ніж наприкінці XV ст., однак іноді вони мали певний успіх. Так, у 1514 році Васко Нуньєс де Бальбоа знайшов Тихий океан, назвавши його так, оскільки на той час і в тій бухті була доволі спокійна погода. Що стосується узбережжя Південної Америки, то вперше територію півночі континенту помітив Алонсо де Охеда ще у 1499 році, однак висадитись та спробувати побудувати тут колонію він тоді не наважився³. Через деякий час інший іспанський дослідник Хуан де ла Коса все ж зробив висадку на території, що наразі має назву Кабо-де-ла-Вела на півострові

¹ D'Arienzo, Luisa. El hijo de Colombo. Bollettino della Società Geografica Italiana. 2007. XII : 649-670.

² Varela, Consuelo. Colón y los florentinos. Madrid: Alianza América. 1988. pp. 99-100.

³ Магидович И. П. История открытия и исследования Центральной и Южной Америки. М., Мысль. 1965. С. 114.

Гуахіра. У 1502 році на іншому узбережжі сучасної Колумбії, недалеко від затоки Ураба, іспанські дослідники на чолі з Васко Нуньєсом де Бальбоа дослідили та колонізували територію близ річки Аtrato. Там було засновано Санта-Марія-ла-Антигуа-дель-Дарьен у 1509 році, а також місто Сан-Себастьян-де-Ураба. Це були перші два міста на материковій території Америки. Пізніше з 1510 по 1514 роки пройшло декілька експедицій під керівництвом Дієго Веласкеса, участь в яких взяв і молодий Ернан Кортес¹. Історія діяльності останнього бере початок саме в 1510-х рр.

Вже у 1511 році проти Дієго Колумба теж почалися судові справи, цього разу з подачі самої королеви Ізабелли². Ці справи тягнулися вкрай довго, враховуючи можливі корупційні ситуації, спроби підкупу суддів. Однак успіхів Дієго здобути не зміг: більшість звинувачень були все ж доведені. За 4 роки він змушений був повернутися до Іспанії, а кардинал Сіснерос, що в цей час виявився головою країни після смертей Фердинанда та Ізабелли, відправив трьох представників духовенства у Новий світ, тим самим вирішивши проблему відносин між колоніями та метрополією в бік останньої, установивши централізовану владу на колоніях. Однак це було тимчасовою акцією, оскільки дуже швидко почалися проблеми “тривладдя” монахів, кожен вважав себе головою, а отже ситуація в колоніях була все непередбачуванішою.

Висновки до розділу 1

Отже, відносини між колоніальною адміністрацією та представниками влади на континенті за часів правління Фердинанда та Ізабелли і діяльності кардинала Сіснероса можна охарактеризувати як період «з'ясування можливостей» ведення політики в рамках нової епохи. Спорядження постійних експедицій до колоній неодноразово призводило до протистояння між

¹ Дюверже К. Кортес. М.: Молодая гвардия. 2005. С. 107-108.

² Varela Consuelo . La caída de Cristóbal Colón. El juicio de Bobadilla. Madrid. 2006. P. 179.

кортесами та королями. Останні розглядали колоніальні відносини як етап перетворення Іспанії на нового гегемона європейських та світових відносин. В першу чергу питання стосувалося коштів, оскільки будь-яка експедиція вимагала значного фінансування, проте далеко не завжди вона закінчувалася очікуваними здобутками та військовими звитягами. У початковий період відносини між колоніями та метрополією характеризувалися в першу чергу судовими скандалами, боротьбою за владу, слабкістю нагляду з боку Іспанської держави через незвичність нової ситуації (потреба контролю настільки віддалених територій), постійною боротьбою за владу місцевих колоніальних капітанів. Останні, користуючись слабкістю контролю з боку метрополії, не гребували різними способами для укріплення своєї влади, використовуючи судові позови з будь-яких причин, корупцію, залякування, насильницькі дії. Однак саме в той час було закладено фундамент подальшого політичного підйому як Іспанії, так і її колоній, оскільки, не дивлячись на велику кількість невдач у побудуванні міст і фортів на території островів Атлантичного океану, ці спроби тривали і надалі.

РОЗДІЛ 2

ВІДНОСИНИ МІЖ ІСПАНСЬКИМИ КОЛОНІЯМИ ТА ІМПЕРАТОРОМ КАРЛОМ V

Після завоювання Нового Світу формально головною особою колоніях був губернатор (або ж генерал-капітан), однак повну зверхність мали дві персони – Папа Римський та Карл V. З 1524 року також існувала Рада Індій, яку було створено за наказом імператора, орган був покликаний вирішувати проблемні питання в колоніях. Керівні посади часто займали єпископи, а органу було надано виконавчу, законодавчу та судову владу. Також діяла Каса де Контратасьйон (Торгова палата), що керувала дослідницько-колонізаторською діяльністю в колоніях. Засновано останню було ще в 1503 році; саме на роботу цього органу було покладено всі питання з приводу фінансування та спорядження експедицій.

На той час на Піренеях закінчилася боротьба за трон, після більш ніж десятирічної епопеї за участі Хуани Божевільної, Філіпа, Фердинанда та Карла Габсбурга, що завершилася коронацією останнього в 1516 році як іспанського імператора Карлоса I. Він вирішив стати королем при живій матері. Саме для цього йому потрібна була “своя людина” при владі, щоб мати вплив на кортеси. Через це розгорнулась серія інтриг протягом 1516 року, враховуючи той факт, що це було незаконно, оскільки при живій королеві, яка не могла виконувати свої обов’язки перед народом Іспанії, правити міг лише регент, але не інший король. Проте де-юре Карл Габсбург став королем Кастилії та Арагону із 27 січня 1516 року під іменем Карлоса I, хоча для Європи він більш відомий під іменем Карла V. Але регентом при малолітньому Карлосі формально залишалася його мати Хуана. Було зрозуміло, що ніякої можливості управляти вона не має, оскільки після смерті Філіпа I Красивого в 1506 році вона зовсім

занедужала та втратила можливості до управління країною у зв'язку з прогресуючим божевіллям¹.

Варто зазначити, що Карл Габсбург не був палким прихильником ідей колонізації з точки зору майбутньої синхронізації культур Європи та Мезоамерики. Навпаки, для імператора всі досягнення колоністів, конкістадорів, як з точки користі для географічної науки, так і з точки зору культурних процесів, були малоцікавими. Проте питання поповнення казни американським золотом мало велике значення для Карла, хоча цей момент в історіографії висвітлюється по-різному. Більшість істориків схильна вважати, що імператор здебільшого займався питаннями своєї політики на просторах Європейського континенту, тоді як увага, яку він приділяв нововідкритому континенту на заході Атлантичного океану, була вкрай малою і стосувалася лише питань наповнення іспанської казни золотим монетами. Такої точки зору дотримувався, зокрема, один з найвідоміших іспанських істориків XIX-XX ст. Рафаель Альтаміра-і-Кревеа².

На початок правління Карла V іспанці вже встигли відкрити Антилські острови, острови Мексиканської затоки, узбережжя сучасної Колумбії, Венесуели та ін. Це свідчить про те, що потенціал майбутніх подорожей був чималий, а отже, була можливість розширити колонізацію не тільки на невеличкі острови Атлантики, а й на материкову частину Америки (*Tierra Firme*). Однак на той час подібні авантюри іспанська влада не дуже активно фінансувала та підтримувала, через що колонії у період 1510-1520-х років змушені були виживати здебільшого самостійно, через що й прибутки стали доволі швидко падати. Варто навести статистику надходження коштів до Іспанії: з 2,5 млн песо у 1510 році сума впала майже до 0,3 млн песо вже у 1520

¹ Суховерхов, В. В. «Карл V и Франциск I. Итальянские войны.» Вопросы истории 4 (2011): С. 111.

² Альтамира и Кревеа Рафаэль. История Испании / пер. с исп. А.Л. Глушицкой. Т.2. М.: ИИЛ., 1951. С. 41.

році¹. Також причиною такого різкого спаду може бути недостатнє фінансування експедицій з самої метрополії, оскільки після смерті Ізабелли у 1504 році та Філіпа I Красивого у 1506 році Іспанії вже було не до колоніальних проблем, оскільки країну охопила війна за престол, та й ситуація в Європі не давала можливості перепочити та відволіктися на заокеанські території.

Причин такого зміщення Карла V у бік європейських відносин та внутрішньої політики дуже багато. Не варто забувати, що і в самій Кастилії імператор не був улюбленцем народу, оскільки навіть не говорив іспанською. Однак, не дивлячись на величезну кількість проблем, з якими зіткнувся імператор після початку своєї каденції, у спадок він отримав дуже сильну європейську країну. На момент приходу до влади Карла V на іспанських землях вже працювало понад 9 університетів, потужна філософська школа Саламанки, процвітало книгодрукування, економіка, династичні зв'язки тощо, хоча не варто забувати й про проблеми, як-от релігійні війни, що розгорілися в Європі з новою силою після початку Реформації у 1517 році. Остання стала головною проблемою влади протягом каденції імператора. Його особистість варто проаналізувати детальніше, оскільки він відіграв вкрай важливу роль не лише в колоніальній експансії іспанців, а й у європейському житті тих часів.

В. Робертсон відзначає, що в дитинстві майбутнього імператора серйозну роль у його вихованні відігравав досвідчений та мудрий сеньйор де Ш'євр Гійома де Крой². Останній був головою королівської ради відразу після початку каденції Карла. Французькі історики схильні перебільшувати його роль, вважаючи, що перші роки правління імператора саме де Ш'євр де-факто правив країною, однак іспанські, німецькі та нідерландські історики схильні не віддавати Гійому де Крою стільки уваги. Однак імператор зайняв свою посаду

¹ Дейвіс, Норман. Історія Європи / пер. з англ. П. Тарашук, О. Коваленко. Київ: Видавництво Соломії Павличко "Основи". 2001. С. 1319.

² Робертсон В. История государственного императора Карла V / пер. с англ. И. Барышова. М.: Университетская типография. 1839. С. 23.

ще у 15-річному віці, і хоча є згадки про те, що його змалечку готували до високих посад, все ж не варто забувати, що у такому юному віці доволі небезпечно очолювати величезну країну, що з кожним роком стає все більшою.

В дитинстві Карл доволі швидко визнав пріоритети свого майбутнього, Робертсон відмічає, що імператор не полюбляв науку та все, що так чи інакше пов'язано з паперами, проте дуже полюбляв займатися фехтуванням, боротьбою¹. Де Ш'євр викладав йому історію, навчав управлінню, навчив бути спокійним. Імператор швидко оточив себе фламандцями, через що падав рівень довіри йому серед громадян Іспанії.

Карл V є вкрай цікавою історичною особистістю. В описах багатьох істориків та сучасників він залишився як один з найкращих правителів Європи XVI століття, як той, хто може протистояти Сулейманові та іншим ворогам, як величний та сильний управитель. Але як він таким став²? Народився він у Фландрії, місто Гент³, та був сином Філіпа I Красивого та Хуани Божевільної. У спадок він отримав масу земель: Бургундські Нідерланди, Артуа, Люксембург, Франш-Конте, Кастилію, Леон, Андалусію, Канарські острови, Вест-Індію, Арагон, Неаполь, Каталонію, Валенсію, Русильйон, Сицілію, Сардинію, балеарські острови, Австрію, Штірію, Карінтію та Тіроль⁴.

Юридичним закріпленням влади Карла боротьба не закінчилась, оскільки противників його приходу було вкрай багато, враховуючи той факт, що це були не зовсім законні дії. Проте кардинал Сіснерос зміг переконати кортесів проголосувати за рішення про призначення юного Карла імператором. Історія про те, яким саме чином регент став на бік власне Габсбурга, дуже

¹ Робертсон В. История государственного императора Карла V / пер. с англ. И. Барышова. М.: Университетская типография. 1839. С. 23.

² Кеймен, Г. Испания: дорога к империи / пер. с англ. А. Деминой. М.: АСТ. 2007. С. 87.

³ Carlos I de España y V de Alemania. Las biografías. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dbe.rah.es/biografias/10728/carlos-i-de-espana-y-v-de-alemania>

⁴ Робертсон В. История государственного императора Карла V / пер. с англ. И. Барышова. М.: Университетская типография. 1839. С. 21.

суперечлива¹. Але Сіснерос здивував усіх кортесів своєю позицією та своїм виступом про необхідність віддати владу Карлу Габсбургу, бо той є молодого надією всієї Європи, він зупинить османів та зробить Іспанію єдиною знову. Луїс Суарес Фернандес схиляється до думки, що таке рішення Сіснерос прийняв не тільки під впливом талановитого Карла, а й від розуміння того, що останній в будь-якій ситуації рано чи пізно стане королем та імператором, а отже сваритися з ним не вигідно ні з точки зору інстинкту самозбереження, ні з точки зору подальшої долі Іспанії².

В цей час Сіснерос намагався проводити певну політику в Іспанії. Він зміг утримати Наварру, на яку після смерті Фердинанда почав зазіхати Жан д'Альбре. Зазіхання останнього перейшли в реальність у вигляді військових сутичок, але не на користь французів, які доволі швидко, майже після початку свого вторгнення, змушені були відступити під натиском кастильської армії, яку відправив кардинал. Також була спроба закріпитися на території маврів, але вже ця військова авантюра успіхом не закінчилася. Кастильські війська невдовзі після початку експедиції у 1516 році були доволі швидко відкинуті на свої попередні позиції. Отже в історії Іспанії був епізод, коли саме католицький кардинал управляв державою на рівні короля.

Лише у 1517 році Карл приїхав до Кастилії. Він прибув в оточенні фламандської знаті, з пишною виставою, відразу тим самим окресливши свої орієнтири на найближчі роки. Вже старий та хворий Сіснерос виїхав назустріч новому королю, але вже тоді Карл відзначався надзвичайною непередбачуваністю у своїй дипломатії, відправивши лише листа Сіснеросу, не удостоївши його своєю аудієнцією. В листі були такі слова: “Дякую Вам, сеньйоре Сіснерос, за Ваші заслуги перед Батьківщиною, вона не забуде Вашу вірність. Тепер Ви можете удалитися у свій діоцез на відпочинок та чекати від

¹ Francisco Cervantes de Salazar. Crónica de la Nueva España. Madrid. 1914. P. 549.

² Luis Suárez Fernández. Los Reyes Católicos: la conquista del trono. Madrid: Rialp. 1989. P. 388.

неба вдячності за свої заслуги”¹. Аналізуючи подальші листи Карла V своїм політичним друзям чи опонентам, можна прослідкувати характерний йому стиль ведення дипломатичної переписки. Дуже часто у листах він використовує звертання на “Ви”².

Він постійно оточував себе фламандцями, рідко довіряючи якісь важливі державні посади кастильцям чи арагонцям, багато часу проводив у Священній Римській імперії, до того ж доволі зневажливо ставився до виступів проти нього громадян своєї країни під час повстання комунерос (1520-1521). Це було спричинене в тому числі й певною недбалістю з боку влади імператора, до того ж, він довгий час ігнорував це повстання, у якому взяли участь громадяни та громадські спільноти багатьох міст Кастилії. Що цікаво, найбільш вірними залишились жителі південних міст, які потерпали від утисків морісків, що складали більшість населення регіону.

Що стосується ситуації на заході земної півкулі в той час, то варто зазначити, що в 1510-ті роки основним театром дій все ще були острови Карибського моря. Хоча, як вже було зазначено вище, питання заокеанських колоній не сильно турбувало імператора, однак самі ж колоніальні чиновники спостерігали за подіями на Піренеях дуже-дуже пильно, оскільки ще після смерті Ізабелли змін було чимало, а після смерті й другого Католицького короля – Фердинанда, ситуація стрімко почала змінюватись у зв’язку з незрозумілістю важливого питання: хто ж при владі? Здавалося б, при владі з 1516 року перебуває Карлос I, який пізніше стане Карлом V, однак одразу ж вирішувати колоніальні питання молодий 16-річний юнак не збирався³.

Проте саме в цей час на Заході планети молодий Ернан Кортес вже починає набирати популярність серед іспанських вельмож Карибських островів

¹ Суховерхов, В. В. «Карл V и Франциск I. Итальянские войны.» Вопросы истории 4 (2011): С. 114.

² Jerónimo Pujades. *Coronica Vniversal del Principat de Cathalvnya*. Barcelona. 1609. P. 201.

³ Кеймен, Г. Испания: дорога к империи / пер. с англ. А. Деминной. М.: АСТ. 2007. С. 84.

та потихеньку готує свої плани на майбутнє, як потім стане зрозуміло, плани були грандіозні¹. Саме материкову частину північної Америки відкрив зрештою не Христофор Колумб, а конкістадори Франциско Кордова та Хуан де Гріхальва у 1517-1518 роках, а вже через рік Ернан Кортес пришвартовується в бухті Сан Хуан де Улуа, яку знайшов Гріхальва².

Останній мав певні успіхи у керуванні флотом попередньої експедиції, однак вона виявилася в цілому невдалою. Було знайдено кілька бухт та цілий півострів Юкатан, що й до сьогодні відіграє одну з ключових ролей в системі морської оборони Мексики та є вкрай важливим об'єктом Карибського моря. Півострів Юкатан до цих пір є одним з найцікавіших центрів Америки для археологічних робіт, оскільки саме тут протягом XI-XVII століть існувала Майяпанська ліга, що відіграла вкрай важливу роль в історії доколумбової Америки³. Проте для європейців ця частина світу ще довго залишалась невідомою, не було здійснено жодної вдалої висадки на берег. Лише близько трьох разів капітан наказував солдатам висадитися на берег, однак після невдалих спроб налагодити контакт з місцевими жителями Гріхальва наказував втікати від граду стріл та каміння, що летіли в іспанців від індіанців. Це розумів і Дієго Веласкес, який був занепокоєний довгою відсутністю дорогої експедиції під керівництвом Хуана де Гріхальви, яка, до того ж, майже ніяких результатів не принесла. Веласкес постав перед вибором: призначити головою нової експедиції вже бувалого конкістадора з досвідом та авторитетом серед воїнів, тобто Гріхальву, чи знайти когось іншого, але менш впливового, однак, можливо, більш вправного у справах морських подорожей.

¹ Дюверже. К. Кортес / Пер. М. В. Глаголева. Серия «Жизнь замечательных людей». Вып. 1125 (925). М.: Молодая гвардия. 2005. С. 226.

² Берналь Диас дель Кастильо. Правдивая история завоевания Новой Испании / пер. Д. Н. Егорова, А. Р. Захарьяна. М.: Форум. 2000. С. 115.

³ Альперович М.С. Слезкин Л.Ю. История Латинской Америки с древнейших времен до начала XX века. М.: Высшая школа. 1991. С. 7.

Саме молодому та амбітному Ернану Кортесу Дієго Веласкес доручив керування флотилією в 10 кораблів та 508 чоловік, близько 100 матросів, 16 коней та провіант, все це було придбано за рахунок Кортеса, а за свідченнями Берналя Діаса дель Кастильйо ще й у борг¹. Це питання, до речі, досі не вирішене в історіографії до кінця, оскільки різні автори заявляють про різні способи поповнення казни подорожі, наприклад Бартоломе де Лас Касас взагалі вказує на те, що фінансування експедиції відбулося на кошти, що Дієго Веласкес подарував Ернану². Проте ця ситуація не дуже сподобалася іспанській знаті, що проживала в колоніях і хотіла мати “свою” людину у якості голови експедиції, оскільки на той час Кортес уже прославився як доволі амбіційний та хитрий кар’єрист, яким його описують ледь не всі автори, від Кастильйо до Дюверже³.

Останній поступово стає все ближчим до верхівки колоніальної влади на Карибах, яку тоді очолював Дієго Колумб (1511-1518) - старший син Христофора Колумба. Дієго не відзначався організаторськими навичками, здебільшого його згадують в контексті маси корупційних скандалів. Він більше займався питаннями майна його померлого у 1506 році батька, аніж управлінням колоніями. Саме з цими питаннями він неодноразово виїжджав до Іспанії у 1515 та 1523 роках, зустрічаючись в перший раз з Сіснеросом, а вдруге вже хотів зустрітися з імператором Карлом V. Однак останній, у звичній йому манері, відмовився від зустрічі, направивши листа та помічників. Вже того ж 1511 року було утворено Королівський суд на території Еспаньйоли для того, щоб урізати права та свободи Дієго Колумба. Де-факто, вже у 1518 році останній припинив свої повноваження, однак частково залишився при владі до 1523 року, коли особистим указом імператор відсторонив Дієго Колумба від

¹ Берналь Диас дель Кастильо, Правдивая история завоевания Новой Испании / пер. Д. Н. Егорова; А. Р. Захарьяна. М.: Форум. 2000. С. 135.

² Лас-Касас Бартоломе де. История Индий / пер. с исп. З.И. Плавский, Г.В. Степанов. Л.: Наука. 1968. С. 357.

³ Дюверже К. Кортес. М.: Молодая гвардия. 2005. С. 13.

влади. Потім почалися постійні суди за право володіти майном свого батька, які, зрештою, були безрезультатними. Загалом в контексті влади варто поговорити про трохи іншу персону.

Дієго Веласкес де Куельяр – це доволі одіозна, кмітлива та сильна персона. Він відзначився як завойовник Куби, яку зміг колонізувати протягом 1510-х років, також він споряджав експедиції до Юкатану, Флориди, Мексики в цілому. Варто визнати, що Дієго Веласкес був набагато більш майстерним мореплавцем, ніж тодішній губернатор Еспаньйоли Дієго Колумб¹. За два роки до експедиції на Кубу він обійшов її на кораблі кілька разів і наніс на карту всі зручні бухти. Мав повторитися сценарій по захопленню Еспаньйоли, який вдалося здійснити кілька років тому, тобто швидке захоплення території і поневолення місцевих жителів.

Першим містом, заснованим іспанцями на Кубі, став Асунсьйон-де-Баракоа у 1512 р. Експедиція виявилася успішною, Дієго Веласкес навіть назвав острів *Isla Ferdinandina*, тобто «острів Фердинанда»². Його персону найбільш детально розкрив Бартоломе де Лас Касас, присвятивши цілий розділ 79 розмові з конкістадором³. Хоча твір Лас Касаса постійно гіперболізує діяння іспанців у колоніях, зображуючи конкістадорів як найлютіших варварів, до Дієго Веласкеса ставлення у автора зовсім інше: його зображено як розсудливого та ввічливого господаря, який може вислухати будь-кого так само, як і вислухав самого Лас Касаса. Що стосується завоювання Куби, то Лас Касас, який певний час там працював та займав одну з доволі високих посад, вирішив виїхати до Кастилії, щоб прохати владу змінити свої колоніальні настрої, зважаючи на ті жахіття, які вчиняють деякі конкістадори по відношенню до місцевих⁴. Однак,

¹ Лас-Касас Бартоломе де. История Индий / пер. с исп. З.И. Плавский, Г.В. Степанов. Л.: Наука. 1968. С. 338.

² Ф. Брокгауз, И. Ефрон. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона. СПб. т. III 1891. с. 31.

³ Лас-Касас Бартоломе де. История Индий / пер. с исп. З.И. Плавский, Г.В. Степанов. Л.: Наука. 1968. С. 297-301.

⁴ Лас-Касас Бартоломе де. История Индий / пер. с исп. З.И. Плавский, Г.В. Степанов. Л.: Наука. 1968. С. 301.

як зазначалося вище, тодішня Іспанія була стурбована іншими подіями та ситуаціями, а отже всі прохання священика про можливість діалогу виявилися безрезультатними.

Дуже гостро тут стоїть питання моралі, оскільки зараз ми знаємо Бартоломе де Лас Касаса як одного з перших середньовічних захисників прав людини, особливо захисників прав корінних жителів різних територій. Однак аналіз його праць показує, що автор є схильним до гіперболізації дій конкістадорів, виставляючи їх як абсолютне зло, а місцевих жителів як добродушних та нікого не займаючих людей. Над цим питанням дуже попрацював відомий філософ тих часів Мішель Монтень, який раціоналізував та підсумував думки Лас Касаса у своїй тритомній праці під назвою “Проби” (або ж “Досліди”)¹. В цілому, Бартоломе де Лас Касас був вкрай важливою персоною у відносинах між метрополією та колоніями, особливо в розрізі карибо-кастильських відносин, оскільки саме цей священик, з 1522 року член домініканського ордену, був достатньо відомим при дворі імператора та водночас достатньо впливовим у колоніях, щоб вести та розвивати відносини між обома сторонами. Лас Касас був особисто знайомий з багатьма відомими конкістадорами, такими як Ернан Кортес, Франциско Пісарро, Дієго Веласкес, Хуан де Гріхальва та ін.

1514 року конкістадор Педро Аріас де Авіла відправився з Іспанії та влітку того ж року вже прибув до північного берегу Південної Америки. На той час то була наймасштабніша морська експедиція, оскільки відправлено було 22 кораблі з більш ніж 1500 чоловік екіпажу². Того ж року конкістадор заснував колонію під назвою Панама, а пізніше його було визнано губернатором цієї колонії. На той час ще не було Королівського суду в колоніях, про який сказано

¹ Косиков Г. К. Последний гуманист, или Подвижная жизнь истины // Опыты. Избранные главы. М.: Правда. 1991. С. 6-32.

² Магидович И. П. История открытия и исследования Центральной и Южной Америки. М., Мысль. 1965. С. 128.

вище, тому де Авіла займався розправами з усіма можливими конкурентами в боротьбі за пост губернатора¹. Одним з таких ворогів для нього був Васко Нуньєс де Бальбоа, відомий багатьом завдяки географічним відкриттям, що пов'язані з цим іменем. Конфлікт з Бальбоа набрав обертів відразу ж після прибуття де Авіли. Останній, прибувши та заснувавши колонію, почав роздавати накази про розділення своїх воїнів на групи по декількасот чоловік та збір данини з місцевих жителів, до того ж, як потім писав у листі до королівської влади у метрополії сам де Бальбоа, дуже часто акції збору данини закінчувалися стратами місцевих, масовими вбивствами та іншими звірствами воїнів де Авіли².

Старий аристократ Педро Аріас де Авіла придумав план, за яким він зміг би побороти суперника. Він видав свою доньку заміж за Бальбоа, а останнього відправив у плавання, поручивши споряджати морську експедицію, однак ще в ході процесу висунувши звинувачення конкістадорові у порушенні домовленостей та самостійній діяльності в межах експедиції, за що конкістадора було арештовано³. Де Бальбоа було страчено за особистим наказом де Авіли у 1517 році. Таким чином, останній став одноосібним володарем земель на півночі Південної Америки. Ця ситуація не дуже сподобалася кастильській владі, однак переконати імператора не вдалося, той стояв на думці, що нехай краще буде при владі такий як де Авіла, тому що з ним було простіше впоратися. Де Авіла влаштовував Карла V хоча б тому, що за його каденції було простіше збирати податки в скарбницю та було менше проблем з місцевими племенами.

Однак там він мав чимало ворогів, як-от Франциско Пісарро – одного з найвідоміших конкістадорів, двоюрідного брата не менш величного Ернана

¹ Лас-Касас Бартоломе де. История Индий / пер. с исп. З.И. Плавский, Г.В. Степанов. Л.: Наука. 1968. С. 333.

² Магидович И. П. История открытия и исследования Центральной и Южной Америки. М., Мысль. 1965. С. 129.

³ Шерман, Уильям Л. Авила, Педро Ариас де. Энциклопедия латиноамериканской истории и культуры . Сыновья Чарльза Скрибнера. 2008. С. 409–410.

Кортеса. Франциско виріс у фермерській родині, був неграмотним, мав лише далекі зв'язки з аристократичним походженням¹. Старий де Авіла, який був відомий своїм незручним та складним характером, а також непересічною жорстокістю, ледь не відразу після прибуття Пісарро до берегів Південної Америки вирішив укласти з ним договір. Ще одним учасником договору став Дієго де Альмагро².

Суть договору полягала в тому, щоб на трьох поділити всі повноваження стосовно майбутнього завоювання земель, які зараз належать країні під назвою Перу, тобто конкістадори вирішили об'єднати зусилля задля того, щоб захопити території, поділити здобич та керувати в майбутньому новоутвореною країною, про такі домовленості кастильська влада, звісно ж, не знала. Перша експедиція закінчилася у 1525 році, саме тоді вперше й було зафіксовано назву “Перу” - саме це слово використав Франциско Пісарро у листі до імператора Карла V³. Однак вже у 1526 році майже 80-річний де Авіла вже відчув закінчення “пороху у порохівницях” та вийшов з домовленостей, відкупившись від договору за невеличку плату, оскільки відчув, що захоплення такої могутньої країни, як імперія інків – це зовсім не те, що було раніше.

Вже у 1527 році Франциско Пісарро познайомився з вождем інків Атауальпою, що стало доволі знаковою подією для іспанської дипломатії, однак активних бойових дій конкістадор тоді ще не приймав. Через рік він відплив до Іспанії для аудієнції з Карлом V. Пісарро прибув для отримання подальших вказівок особисто від імператора, щоб по-перше позбутися постійного набридливого впливу з боку де Авіли, а по-друге заручитися підтримкою імператорського двору у боротьбі за майбутній престол, який молодий

¹ Вольский С. Пизарро. Серия «Жизнь замечательных людей». 1935. С. 54

² Mena-García Carmen . Novedad Edición Digital: Pedrarias Davila o la Ira De Dios. Una Historia Olvidada. Editorial Universidad de Sevilla. 2015. P. 166.

³ Colección de documentos inéditos para la historia de España. Tomo V, Madrid, Imprenta de la viuda de Calero. 1844. pp. 193-201.

конкістадор вже бачив перед собою¹. Іспанця було відразу ж затримано та навіть посаджено до в'язниці за якісь старі борги, втім, вже через декілька днів його відпустили та зрештою він все ж зустрівся з Карлом V². Імператор доволі стримано зустрів конкістадора у своєму палаці та через рік, 26 липня 1529 року, підписав з ним та принцесою Ізабеллою з Португалії Толедську капітуляцію, згідно з якою Франциско Пісарро визнавався власником земель, які зможе в майбутньому завоювати, також було окреслено кордони, які не можна переступати, наприклад кордони з португальцями, які були окреслені ще Тордесільяським договором 1494 року³. Таким чином, конкістадорові було присвоєно титул Аделантадо. Цей титул надавався лиш тим конкістадорам, яких король особистим указом відправляв на завоювання якихось заокеанських чи просто інших держав чи територій. Після цього конкістадор навіть зустрівся з Ернаном Кортесом, у якого найбільші перемоги вже були позаду, однак вони дружно провели час разом⁴.

Після захоплення в полон імператора Атауальпи та славнозвісної битви під Кахамаркою у 1532 році Франциско Пісарро наблизився до знищення імперії інків, тому відносини з Карлом V у нього різко змінилися⁵. Якщо до цього моменту імператор, здавалося б, цілком довіряв конкістадорові, останній навіть не викликав жодних серйозних сумнівів при імператорському дворі та вважався багатьма за розсудливого та вмілого завойовника, то ризик отримати ще одного сильного губернатора, який теж буде в майбутньому ставати все сильнішим та потужнішим, змусив Карла V переглянути домовленості з

¹ Martín Rubio María del Carmen. Carlos V y Francisco Pizarro. Sus encuentros y desencuentros. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://chdetrujillo.com/carlos-v-y-francisco-pizarro-sus-encuentros-y-desencuentros/>

² Prescott, W.H. The History of the Conquest of Peru, Digireads.com Publishing. 2011. P. 127-128.

³ 1529, 26 de julio. Toledo. Real Cédula aprobando la capitulación concedida por Carlos V a Francisco Pizarro para la conquista y población del Perú. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cervantesvirtual.com/bib/historia/CarlosV/9_9.shtml

⁴ Prescott, W.H. The History of the Conquest of Peru, Digireads.com Publishing. 2011. P. 167.

⁵ Prescott, W.H. History of the Conquest of Peru, 1: With a Preliminary View of the Civilisation of the Incas, Volume 1. 1850. P. 369.

іспанцем. Дійсно, історія з Ернаном Кортесом, про яку мова піде пізніше, багато чому навчила Його Величність.

21 травня 1534 року Карл V підписав нові капітуляції, згідно з якими доволі сильно звужувалося коло можливостей для Франциско Пісарро, знову зіткнулися інтереси колоніальної влади та метрополії. Південну Америку (окрім португальських територій) було поділено на Tierra Firme, Nueva Castilla, Nueva Toledo, Nueva Andalucia, Nueva Leon – назви останніх чотирьох територій є назвами іспанських провінцій та міст (Кастилії, Толедо, Андалусії та Леону) зі словом “нова”, тобто Нова Кастилія, Новий Леон тощо(додаток 1).

Хоча в 1533 році саме Пісарро захопив місто Куско – столицю імперії інків, його було майже повністю позбавлено всіх територій. Вищеперелічені землі відійшли до різних знатних конкістадорів, які ледь не відразу ж приступили до міжусобної боротьби та постійних чвар, а Франциско Пісарро опинився на місці Ернана Кортеса, тобто теж був головним героєм завойовницьких походів, підкорив багатомільйонну імперію, однак не зміг переконати імператора та був позбавлений багатьох нагород. Однак Пісарро не вирушав до Іспанії для нових переговорів, він продовжив свою діяльність, намагаючись не сваритись з імператором через оновлені капітуляції, Франциско заснував міста Трухільйо та Сьюдад де Лос Рейєс (майбутня Ліма) у 1534-1535 роках, а 1535 року Карл V надав іспанцеві титул Маркіза де Атавільйос. Далі наступив період міжусобних війн і частково в цьому був винен сам Карл V, оскільки власноруч у 1534 році розділив території між декількома конкістадорами, які вочевидь мали чималі амбіції, як-от Дієго де Альмагро, який був з Пісарро довгий час протягом кількох експедицій, однак зрештою до 1534 року був у тіні свого більш відомого візаві. Отримавши території Нуева Толедо, Дієго не заспокоївся, оскільки хотів досягти більшого, тому після інкського повстання 1536-1537 рр. після успішної для іспанців оборони вже

іспанського Куско Дієго де Альмагро взяв в облогу місто та захопив його у 1537, знекровивши значну частину як свого війська, так і військ братів Франциско Пісарро, які обороняли Куско¹. Однак в битві при Салінасі у 1538 році переміг вже Франциско Пісарро, він зміг здолати Дієго де Альмагро, а потім й стратити. Родичі померлого конкістадора вирішили відомстити полководцю та спланували сценарій вбивства Пісарро. Була визначена дата 26 червня 1541 року, в день, коли той мав приймати гостей. Тоді до палацу увірвалося близько 12 юнаків, які розлякали всіх гостей та атакували самого іспанця. Той захищався у своїй кімнаті з мечем та кинжалом, зміг навіть вбити одного з нападників, однак їх було забагато, Франциско Пісарро було підступно вбито²³.

Наступні роки для колоній у Південній Америці пройшли у постійних чварах та міжусобних війнах, ключовими персонами в яких були родичі померлих конкістадорів, тобто конфлікт з особистого вже переріс у сімейний, тому за право володіти землями вже билися сім'ї Пісарро та Альмагро. Такі події шокували Карла V, тому він вирішив власноруч втрутитися в ситуацію в колоніях та самостійно вирішити конфлікт. Ще у 1540 році імператор відправив до Перу Крістобалю Вака де Кастро, щоб той налагодив ситуацію та спробував примирити войовничі родини⁴. Пізніше в Барселоні 20 листопада 1542 року він підписав грамоту, якою було скасовано старий поділ Південної Америки, затверджений капітуляціями 1529 та 1534 років, та засновано Віце-королівство Перу⁵. Також у 1542 році імператор підписав закон, згідно з яким відношення до місцевих жителів Америки мало покращитися, продиктований цей документ був

¹ Hemming, John. The conquest of the Incas. London: Macmillan. 1993. P. 199-212.

² Burkholder, Mark; Johnson, Lyman. Colonial Latin America. Oxford University Press. 2004. p. 59.

³ Prescott, W.H. History of the Conquest of Peru, 1: With a Preliminary View of the Civilisation of the Incas, Volume 1. 1850. P. 392.

⁴ Prescott, W.H. History of the Conquest of Peru: With a Preliminary View of the Civilisation of the Incas, Volume 2. 1850. P. 85.

⁵ Arana Diego Barros, Carlos Tomás Vicuña Mackenna. Historia general de Chile. Publicado por R. Jover. 1886. p. 165 - 166.

зовсім не гуманністю фламандця, а саме політичною повісткою порядку денного, оскільки саме набіги та повстання індіанців дошкуляли іспанцям на місцях¹.

Спочатку правити мала королівська аудієнсія на чолі з Крістобалем Вака де Кастро, але в 1544 році до Ліми приїхав новий, призначений імператором, віце-король Бланко Нуньєс Вела. Однак його правління не було довгим та успішним, він приїхав як реформатор, саме тому Карл V його відправляв до Америки. Однак тут вкотре стало зрозуміло, що імператор зовсім не турбується про питання колоніальних володінь та не зважає на різні обставини, через які йому так часто доводилося змінювати колоніальну владу. Справа в тому, що віце-король відразу почав вводити нові закони, однак це не сподобалося місцевій знаті та представникам колишньої аудієнсії на чолі з Крістобалем Вака де Кастро, тому останні вирішили написати колективного листа до Карла V з вимогами скасувати нові закони, довгий час Вела навіть роздумував над тим, щоб підписати цього листа та все ж скасувати свої реформи наперекір своїм амбіціям, однак все ж він вирішив діяти рішуче та заарештував Кастро².

Однак далі віце-короля спіткало лихо, в якому винний вже був він. Останній продовжив зустрічатися з аудієнсією для того, щоб зрештою дійти компромісу, однак час від часу ці зустрічі переростали у перепалки. На одній із зустрічей з аудієнсією Нуньєс Бланко де Вела мав необережність використати холодну зброю, він зарізав кинжалом Іліана Суареса де Карвахалю, якого привселюдно звинуватив у зраді³. Після цього Велу було заарештовано та пізніше відправлено до Іспанії, щоправда зрештою його залишили в Перу, однак посаду відібрали, саме тоді й почалася епопея, що триває й донині, Перу -

¹ Магидович И. П. История открытия и исследования Центральной и Южной Америки. М., Мысль. 1965. С. 253.

² Prescott, W.H. History of the Conquest of Peru: With a Preliminary View of the Civilisation of the Incas, Volume 2. 1850. P. 163.

³ Prescott, W.H. History of the Conquest of Peru: With a Preliminary View of the Civilisation of the Incas, Volume 2. 1850. P. 165.

країна, де правляча персона (віце-король, президент чи прем'єр-міністр) змінюється в середньому кожні 0.9 року. Що цікаво, така ситуація була притаманною для Перу як в період колоніальної залежності (1542-1824), так і в період незалежності.

З 1546 року одночасно правили Гонсало Пісарро та Педро де ла Гаска, до того ж перший був узурпатором, а другого призначив Карл V, щоб вирішити ситуацію. З цього часу імператор вже не приймає активної участі в житті Перу, оскільки те, з яким коротким інтервалом зрештою правили всі ті, кого він призначав, дедалі більше розчаровували й так хворого та замученого масою проблем у Європі імператора. Останнім при владі Карла V був Мельчор Браво де Саравія, він був віце-королем з 1552 по 1556 рік. Він зміг придушити кілька повстань та трішки підсилити королівську владу на місцях, однак цього було недостатньо для подолання спротиву чиновників, тому пізніше його буде замінено.

З 1541 року також існувало генерал-капітанство Чилі. Вже тут ситуація була значно спокійнішою, творцем цієї колонії де-факто є Альмарго, однак з 1541 року генерал-капітаном було назначено Педро де Вальдівію¹. Останній заклав підвалини для доволі потужної колонії та відзначився доволі довготривалим правлінням (1541-1553), особливо, якщо порівняти з його візаві з Перу. Вальдівія є одним з основних завойовників у Південній Америці, саме він підкорив більшість земель своєї майбутньої колонії, а в 1541 році заснував місто Сантьяго, яке наразі є столицею незалежної держави Чилі, та ще ряд інших міст, які існують й понині. Персона Педро де Вальдівії є вкрай важливою для сучасного Чилі, його ім'ям названо декілька міст, багато вулиць, університетів тощо. Він часто шляхом переговорів намагався домовитись з місцевими індіанцями, хитрощами змусивши тих визнати зверхність над собою Папи

¹ Chisholm, Hugh. Santiago de Chile. Encyclopædia Britannica. 24 (11th ed.). Cambridge University Press. 1911. p. 191.

Римського та Карла V. До речі, з останнім генерал-капітан мав чудові стосунки. Листи імператорові досі зберігаються в Національній бібліотеці Чилі та є предметом суперечок багатьох істориків, однак зазвичай після аналізу листа всі погоджуються, що стосунки у них були ледь не братерські¹.

Іншою вкрай важливою для світової історії країною, що була утворена в період головування Карла V, стала Мексика. Як вже було сказано вище, молодий конкістадор Ернан Кортес став головною персоною на початку історії цієї території, саме він 17 листопада 1518 року з 500 чоловіками війська на 5-ти кораблях покинув Кубу, залишивши Дієго Веласкеса в жалюгідному становищі перед чиновниками, оскільки права відпливати Ернан не мав². Протягом наступних кількох років Ернан Кортес зможе захопити ряд міст, які належали ацтекам або їхнім ворогам у складі Ацтекської імперії, та врешті-решт увійти навіть в саму столицю Ацтекської імперії – Теночтітлан, однак звідти іспанців вигнали, ледь не знищивши всю армію Кортеса (30 червня-1 липня 1520 року)³. Ця подія увійшла в історію як “Ніч скорботи”.

Тоді Ернан Кортес написав вже другого листа Карлу V (перший лист так і не було знайдено, тому про його текст можна тільки здогадуватися). В цьому листі писалося про те, що весь колектив армії Ернана Кортеса просить імператора призначити конкістадора і головним суддею, і головнокомандувачем військ і майбутнім генерал-капітаном Мексики⁴. Цього листа Кортес надіслав у вигляді копій ще багатьом високопосадовцям та своїм друзям і родичам, саме після цього вже через рік буде створена Нова Іспанія – в її склад увійдуть завойовані Кортесом та попередніми конкістадорами землі Карибських

¹ Cartas de Relación de la Conquista de Chile. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.memoriachilena.gob.cl/602/w3-article-3325.html>

² Дюверже К. Кортес. М.: Молодая гвардия. 2005. С. 137.

³ Francisco Gomara. Historia de la conquista de Mexico. Fundación Biblioteca Ayacucho. 1552. P. 157.

⁴ Hernan Cortes. Second Relation to Charles V. 1520. 41 p.

островів, Мексики та Центральної Америки¹. Що цікаво, провінція Нова Іспанія вважалася королівством, однак залежним від Іспанії, лише в 1535 році воно буде переформатоване у Віце-королівство Нова Іспанія. Отже, Ернан Кортес був наділений чималою владою та повноваженнями. У 1521 році він зміг захопити Теночтітлан, після чого Ацтекська імперія вже була майже знищеною, а сам конкістадор був однією з найпопулярніших персон як в Мексиці, так і в Іспанії, де Карл V, все ще молодий та все ще непопулярний серед кастильської знаті та населення через свої постійні мандрівки до Німеччини, про таку славу міг лише мріяти.

15 жовтня 1522 року Карл V підписав указ про призначення Ернана Кортеса на посаду “губернатора, головнокомандувача, верховного судового виконавця з громадянських та кримінальних справ на всій території Нової Іспанії”². За півроку до того Ернан Кортес відправив імператорові третього листа за весь час, доки конкістадор перебував на території Мексики, в цьому листі іспанець розповів про свій тернистий шлях після “ночі скорботи” та після різних потрясінь, про свою боротьбу та перемогу, про плани на майбутнє та про культуру ацтеків³. Це також був найдовший лист, який він писав імператорові.

Щоправда, Карл V не сильно цікавився культурою ацтеків чи майя, на той час його в першу чергу цікавило питання повстання комунерос, яке тільки-но завершилося, а також питання Реформації, яка набирала обертів по всій Західній Європі. До того ж, на той час він ще не досконало володів кастильською, не цікавився питаннями своїх володінь в Іспанії, перебуваючи більшість свого часу в Німеччині. У 20-ті роки XVI ст. близько 7 років Карл V буде знаходитися на

¹ Liss, Peggy. Mexico Under Spain: Society and the Origins of Nationality. Chicago, Illinois: University of Chicago Press. 1975. p. 33.

² José Luis Martínez Rodríguez. Documentos cortesianos. Fondo de Cultura Económica. 1991. P. 250.

³ Hernan Cortes. Third Relation to Charles V. 1522. 73 p.

території Іспанії¹. Франциско Лопес де Гомара вважав, що Карл V багато в чому заздирив Ернану Кортесу, в першу чергу через популярність іспанця як завойовника та управлінця, через лідерські якості та ін².

Новий губернатор розпочав налаштовувати свою політику в новозавойованих землях. Енком'єнда Кортеса мала дещо інший вигляд, ніж на території Карибських островів. Ернан залишив за собою право розпоряджатися репартьїментос (земельними ділянками), ввів закон про рівноправність мови науатль (мови місцевих жителів) з іспанською мовою, було встановлено 10-годинний робочий день для індіанців, а жінкам та дітям до 12 років працювати було заборонено³⁴. Подібні умови життя були лише мрією для жителів Карибських островів чи Tierra Firme (півночі Південної Америки), однак у Мексиці Ернана Кортеса це мало стати нормою. Пізніше Кортес заборонив іспанцям вільно торгувати з місцевими, а потім взагалі заборонив їм жити поруч з місцевими, така вільна поведінка Кортеса обурила та насторожила багатьох конкістадорів, які не відзначалися якимись почуттями до місцевої культури, багато хто вважав, що Кортес так себе поводить, бо має почуття до Марини (Малінче), яка була місцевою полоненою Ернана, а пізніше стала перекладачкою та коханкою конкістадора⁵. Їй приписують ледь не другу роль після самого Кортеса в утворенні Мексики.

Однак все частіше Карл V став отримувати на свою адресу листи з Нової Іспанії від різних чиновників та конкістадорів із скаргами на Кортеса, буцімто той вільно розпоряджається землею, не турбується про християнізацію місцевих і взагалі забагато їм дозволяє. Імператор, який тоді не сильно цікавився навіть Іспанією, не те що вже ацтеками та майя, надіслав губернаторові Нової Іспанії

¹ Робертсон В. История государственного императора Карла V / пер. с англ. И. Барышова. М.: Университетская типография. 1839. С. 198.

² Francisco Gomara. Historia de la conquista de Mexico. Fundación Biblioteca Ayacucho. P. 214.

³ José Luis Martínez Rodríguez. Documentos cortesianos. Fondo de Cultura Económica. 1991. P. 347-353.

⁴ Дюверже К. Кортес. М.: Молодая гвардия. 2005. С. 359.

⁵ Gimenez Fernandez M.. Hernán Cortés y su revolución comunera en Nueva España. Sevilla. 1948. P. 60-61.

листа з закликом скасувати свої закони та негайно ввести максимально економічно направлений проєкт, щоб місцеві працювали якомога більше, а коштів від Нової Іспанії було якомога більше¹.

Обурений Ернан Кортес опинився в дуже незручному положенні, оскільки з одного боку він мав чимало підтримки з боку іспанців, та особливо місцевих ацтеків та майя. До того ж його обурювало ставлення Карла V до нього, до колоніальних питань та до Нової Іспанії. З другого боку, було вкрай багато противників як серед чиновників та конкістадорів Нової Іспанії, так і серед чиновників Кастилії, які ще кілька років тому шалено підтримували Кортеса, а зараз вже частина з них ненавидить Ернана за його м'яку політику. Конкістадор вирішив вкотре всім продемонструвати свою непередбачуваність та написав четвертого листа до імператора, в якому писав про свою тверду позицію щодо питань управління колонією, також він наказав спорядити кораблі з цінними вантажами, листом та золотом до Іспанії, намагаючись вразити імператора, а сам покинув Мехіко та відправився у похід на ще непідкорені землі майя². Де-факто ж, він залишив свою посаду вже тоді. Два роки Мехіко палав у вогні революцій, переворотів, змін влади, Карл V кілька разів змінював своє рішення щодо призначення інших та інших людей головуючими в Мехіко, однак у 1526 році жителі столиці попросили Ернана Кортеса повернутися і він повернувся. 4 червня 1526 року він майже тріумфально в'їхав у Мехіко, заявивши про те, що він знову тут головний³.

Однак у своєму кабінеті в Мехіко Ернан побачив, що пропустив 2 листа від Карла V, в яких той звинувачував губернатора в перевищенні повноважень та повідомив, що відправляє до колонії суддю Луїса Понса де Леона для того,

¹ Дюверже. К. Кортес. М.: Молодая гвардия. 2005. С. 165-166.

² Hernan Cortes. Cartas de relación. Instituto Gallach. Edición Conmemorativa Numerada. 1986. P. 221.

³ Дюверже К. Кортес. М.: Молодая гвардия. 2005. С. 396.

щоб той провів розслідування з приводу діяльності Кортеса. Також імператор закликав Кортеса підвищити податки для Іспанії з 20% до 50%.

З цього часу імператор вже значно більше став цікавитися справами колоній та намагався збільшити свою владу над ними, посиливши контроль. І ось в середині 20-х років XVI століття вже утворено колоніальну владу, Раду Індій, Королівський суд, це свідчить про предметний інтерес кастильської влади до питання життя та функціонування колоній.

Кортес зустрів суддю з почеснями, однак через певний час той помер, тому “злі язики” відразу ж почали знову закидати листами імператора, зважаючи на цей факт. Не на руку Кортесу грав ще й той факт, що Бартоломе де Лас Касас відправився до Іспанії. Цей чоловік був вкрай популярний серед чиновників, яким він й розповідав про звірства конкістадорів, у тому числі й Ернана Кортеса¹. Берналь Діас дель Кастильйо також відзначає, що того року ледь не відразу після в'їзду до Мехіко конкістадор думав про проголошення незалежності Мексики від Іспанії, оскільки мав образу на імператора, однак все ж відмовився від цієї можливості².

Зрештою, у 1528 році губернатором назначили чиновника Естраду, тому розлючений Кортес вперше вирішив покинути колонію та вирушити в Іспанію для переговорів з Карлом V, саме в цей час вирушає й Франциско Пісарро, до цих пір загадка - чи знали вони, що вирушають майже одночасно? Влітку Кортес прибув до Іспанії, його приїзд був вкрай очікуваним для багатьох, його з почеснями зустріли в порту Палоса, а потім він вирушив у Медельїн, звідки родом, для зустрічі з рідними³. Наприкінці літа 1528 року Карл V все ж прийняв у своєму палаці Ернана Кортеса, останній влаштував пишне шоу з індіанськими

¹ Берналь Діас дель Кастильйо. Правдивая история завоевания Новой Испании / пер. Д. Н. Егорова; А. Р. Захарьяна. М.: Форум. 2000. С. 508.

² Берналь Діас дель Кастильйо. Правдивая история завоевания Новой Испании / пер. Д. Н. Егорова; А. Р. Захарьяна. М.: Форум. 2000. С. 511.

³ Берналь Діас дель Кастильйо. Правдивая история завоевания Новой Испании / пер. Д. Н. Егорова; А. Р. Захарьяна. М.: Форум. 2000. С. 573.

танцівницями, золотом, пишними прикрасами з Мексики та ін. Зустріч пройшла складно для обох, відразу публіку вразила промова Кортеса, який був більш таланним оратором, ніж Карл V, однак останній тримався вкрай стримано, не даючи іспанцеві надії на повернення титулів, однак й не відмовляючи тому у своїй милості. Зрештою, до Мексики відправилася королівська аудієнсія, що мала далі правити Мексикою, а Кортес залишився в Іспанії, намагаючись підключити до цієї геополітичної проблеми ще й Папу Римського, ведучи з тим переговори від свого імені, до того ж, доволі успішні, оскільки у 1529 році Папа Римський Климент VII спеціальною булою дав Кортесу право розпоряджатися десятою частиною податків для християнізації Мексики, а пізніше Карл V вирішив присвоїти конкістадорові титул маркіза Оахаки, який дозволив тому отримати право на більш ніж 7 млн. гектарів землі з кількомільйонним населенням¹.

Після повернення Кортеса до Мексики, левову частину часу він проводив у юридичних війнах з посадовцями аудієнсії, зрештою навіть відвоювавши право на 23 тисячі гектарів землі, які він розпоряджався віддати своїм прибічникам. У 1535 році Карл V призначив губернатором Мендосу, який був прихильником Кортеса². Однак їхній дружбі зрештою прийшов кінець. Мендоса дедалі більше заздрив Кортесу, який був улюбленцем як серед більшості конкістадорів, так і серед місцевих жителів, тому з 1539 по 1540 Мендоса на правах губернатора здійснив ряд перетворень, навіть конфіскував чимало майна у самого Кортеса, що змусило останнього знову вирушити до Іспанії та сподіватися на милість імператора. Однак аудієнсії між ними не сталося, оскільки для останнього це був не найкращий час для переговорів: постійна агресія з боку Сулеймана I, банкрутство, повстання, вороги з усіх сторін³. У

¹ Дюверже К. Кортес. М.: Молодая гвардия. 2005. С. 463.

² Дюверже К. Кортес. М.: Молодая гвардия. 2005. С. 456.

³ Francisco Gomara. Historia de la conquista de Mexico. Fundación Biblioteca Ayacucho. P. 335.

1544 році вже хворий Кортес написав останнього листа імператорові, проте цього листа той вже ніколи не прочитає: “Ваша Святосте, я думав, що заслуги юності дають мені право на спокій в старості. Заради цього провів я сорок років, недосипаючи і недоїдаючи в усі ці роки. Я жив, не розлучаючись з мечем, я піддавав життя моє тисячі небезпек, я віддав життя моє служінню Господу, щоб привести до нього кошару овець, що не відають Святого Письма далеко від нашої півкулі. Я звеличив ім'я мого короля, збільшив його володіння, привівши під скіпетр його великі королівства чужоземних народів, підкорених мною, моїми зусиллями і на мої кошти, без будь-якої допомоги. Навпаки, змушений був я долати перешкоди і перепони, які зводяться заздрісниками, що смокчуть кров мою, поки їх не розірве, як пиявок.

За дні і ночі служіння Богу я отримав сповна, бо він обрав мене для звершення Його волі... За службу моєму королю я був не менше винагороджений, бо я мав радість бачити, що мої дії були на благо великому і католицькому государю, наймогутнішому та найвеличнішому королю, якого мало коли-небудь королівство Іспанії, чиїм сином я є. Ваша Величносте, згадайте, що в перший раз, коли я поцілував Вашу руку, передаючи плоди служби моєї, Ви проявили вдячність і намір віддячити мене. Ви словесно вшановували мене, але я відмовився прийняти те, що ви бажали надати мені, оскільки це жодним чином не відповідало моїм заслугам. Ви просили мене прийняти, пояснюючи, що це є всього лише початок, перша милість, яка не має зв'язку з моїми послугами, що Ви уподібнилися арбалетнику, який дав промах, і що наступного разу ви потрапите в ціль, розплатившись за мої заслуги. Те, що було подаровано, було подаровано, і Ви бажали, щоб я це прийняв. Так ми розлучилися, і я цілував руки Вашої Величності. Не встиг я повернутися спиною, як Ви позбавили мене всього, що подарували мені. Щодо Ваших обіцянок, Ваша Величносте, то Ви ніколи їх не виконували. То були всього лише слова. Хіба я не гідний?

Незважаючи на перешкоди, я ніколи не переставав служити Вам і примножувати Ваші території. Чому Ви не дотримали Ваших обіцянок і чому Ви забрали у мене те, що я мав? Зауважте, я не знаю, чи було б краще для мене не мати нічого. Дорожче і складніше захищатися від Ваших посіпак, ніж завойовувати землю ворогів. Принаймні, мої тяготи і праці залишили мені одне задоволення — задоволення виконаного обов'язку, без якого я не знав би спокою в старості... Я ще раз звертаюся до Вас, Ваша Величносте, щоб просити Вашої доброї ласки скликати суддів Ради Індій і суддів інших Рад, яким довіряєте Ви управління Вашими королівствами і Вашу королівську совість. Чи не буде неналежним випросити їх думки про милість, наданої Вашим Величністю васалу, однієї малої частини всього, що дісталось Вашої королівської персоні без найменшої заслуги, найменшої небезпеки, найменшої тривоги і найменших витрат і що не приносить нічого, крім чистого доходу ...

Це було б для мене благом великим, якби Ви відповіли мені незабаром, бо будь-яка затримка мені завдає шкоди. Прийшов час мені повернутися додому, не по літах мені більше війни та гулянки по дворах, мені належить очиститися перед Богом і залагодити мої з ним рахунки, а це справа довга. Мені залишається мало часу на покаяння. Але знайте, що я вважатиму за краще позбутися маєтку свого, ніж душі моєї.

Нехай Господь береже наш Господь Бог королівську особу Вашої Величності і так примножить Ваші королівства і держава за Вашим бажанням, як Вам того буде завгодно.

Вальядолід, 3 лютого 1544 року. Маркіз дель Балі”¹.

Як вже зазначалося, на початку 40-х років XVI століття імператор не дуже цікавився питаннями колоній, оскільки мав величезну купу проблем на

¹ Documentos cortesianos. V. IV. P. 267–270.

території Європи. До 1550 року управителем Нової Іспанії залишався Дієго Мендоса, а в його справи Карл V вже мало втручався, як і в справи Перу та Чилі. До речі, саме для вругелювання ситуації в Перу Карл V звільнив Мендосу та відправив його саме туди, однак у 1551 році за загадкових обставин губернатор помер. Досі в пам'яті мексиканців його персону є вкрай шанованою, його поважали як і його візаві Педро де Вальдівію в першу чергу за те, що рішучими діями обидва змогли убезпечити свої володіння від повстань, негараздів та нестабільності. 50-ті ж роки XVI століття були останніми на посту імператора та короля Іспанії для Карла V, варто також додати, що королем Іспанії він офіційно став лише в 1555 році, коли померла Хуана I Божевільна, його мати, бо де-юре саме вона весь цей час правила державою як королева. Карл V все більше хворів та все більше ігнорував питання колоній, іноді навіть не відкриваючи листи, як в ситуації з Кортесом, про яку сказано вище. Останні роки свого життя Карл V провів у меланхолії, все частіше відриваючись від державних справ на користь читання та слухання книг. 28 жовтня 1555 року сталася офіційна церемонія зречення престолу та передачі його сину імператора Філіпу II, який з цього часу володіє Іспанією, Нідерландах, Міланом, Неаполем та Новою Іспанією, Перу та Чилі¹.

Висновки до розділу 2

Період відносин між колоніями та Карлом V є вкрай цікавим з точки зору історичної картини тих часів, оскільки поступово саме внаслідок своїх рішучих, але не завжди доцільних та потрібних дій Карл V дорослішав та звертав увагу на свої помилки, як-от в ситуації із зустрічами з Кортесом та Пісарро в 1528 році, тоді імператор чітко усвідомив, що не можна обіцяти Франциско забагато, бо той може вийти з-під контролю, як Кортес у 1522-1526 роках. Також Карл V

¹ Прескотт, В. История царствования Филиппа Второго, короля испанского. СПб. 1858. С. 7.

помітно більше цікавився питаннями колоній та їхнього розвитку у 20-30-ті роки XVI століття, що можна помітити враховуючи кількість структурних змін в управлінні колоніями, створенні віце-королівств, генерал-капітанств, Ради Індій та інших органів влади, зустрічі з представниками влади в колоніях, як-от з Кортесом та Пісарро, детальне вивчення ситуації в колоніях для відправлення туди потрібних людей (хоча у випадку з Перу це не дуже добре працювало) тощо. Що стосується особистих взаємин Карла V з вельможами, то варто відзначити, що вже у віці близько 28 років імператор, перебуваючи в не найкращому становищі перед кастильською знаттю, все ще не відчуваючи себе повноцінним спікером іспанською, все ж зміг оволодіти собою та гідно, без нервів зустріти ключових персон початку колоніальної епохи, особливо тут виділяється його зустріч з Ернаном Кортесом¹. В ході зустрічі Карл V розмовляв із загадковою для себе персоною: заколотником, повстанцем чи конкістадором, що присвячує кожну свою перемогу Його Величності та Папі Римському? Висновки, які імператор виніс з цієї зустрічі, вказують на те, що до зустрічі він готувався дійсно ретельно, оскільки знав про популярність постаті Кортеса серед представників кастильської знаті, здогадувався про плани іспанця відколотися від Іспанії у разі провальної зустрічі, а також знав, як це може вплинути на ситуацію в Європі, враховуючи, що за два роки до зустрічі султан Сулейман I переміг угорців під Мохачем (1526 рік) та не на жарт загрожував усій Європі своєю агресією, тому для Карла V ці роки були випробуванням, як і все його правління.

Проте в ході європейських війн Карла V, розвитку руху реформації та розвитку хвороб імператора, що постійно віднімали у нього життєві сили та здоровий глузд, він ставив колонії все на більш далеку полицю у своїй й без того переповненій проблемами голові. Найголовніше, що варто відзначити в

¹ Кіктенко, О. І Каріков, С. Кар'єрна дипломатія Ернана Кортеса у 1504-1528 роках. Збірник Наукових Праць Логос. С. 84.

цьому періоді колоніальних відносин, що саме за часів правління Карла V (1516-1556) склалася колоніальна система в цілому, було створено постійно діючі адміністрації, було завезено до Європи безліч нових продуктів та речей, однак, згадуючи твори Лас Касаса та Мішеля Монтеня, варто нагадати й про негативну сторону цих процесів: знищення тисяч місцевих жителів війною та мільйонів - хворобами, які привезли європейці до Америки, майже повне знищення більшості культур, що проживали та процвітали до приходу європейців (багато які культури дійсно мали чималий розвиток, як-от майя, які придумали число "0", а також "навчили" європейців курити, чи інки, які будували міста в горах, будували величні храми).

РОЗДІЛ 3

ВІДНОСИНИ МІЖ ІСПАНСЬКИМИ КОЛОНІЯМИ ТА КОРОЛЕМ ФІЛІПОМ II

Філіп II запам'ятався вже як король Іспанії та всіх її європейських та заокеанських володінь, оскільки титул імператора Священної Римської імперії отримав Фердинанд I. Хоча Філіп II є сином Карла V, він доволі сильно відрізнявся від батька своєю політикою та поглядами. Син вже набагато більше часу перебував на території Іспанії, вже не обтяжував себе долею бути володарем Європи як імператор Священної Римської імперії, а значно більше уваги приділяв власне Іспанії та її володінням. 16 січня 1556 року Філіп офіційно прийняв статус короля Кастилії та Арагону з усіма їх землями¹.

Що стосується характеру Філіпа II, то варто зазначити, що він був доволі розсудливою людиною, розумною, знав латину, французьку, кастильську, італійську, трішки нідерландські мови, мав схильність до точних наук, був критиком мистецтва, також сам полюблив малювати². Крім того, він був палким прихильником саме Іспанії, на відміну від свого батька, який, згідно з народними приказками, навідувався до Піренеїв тільки тоді, коли були потрібні кошти. Філіп, ще будучи інфантом, не користувався популярністю в Нідерландах, він вважався не своїм у тих землях, не віддаючи перевагу вивченню місцевої мови, звичаїв тощо. Вже в часи своєї юності Філіп був свідком подій, що яскраво показали ставлення іспанців до тоді ще молодого батька юного принца, що тільки-но вступив на престол імператора Священної Римської імперії. Мається на увазі повстання комунерос, що сколихнули Піренейський півострів у період 1521-1522 років, саме ці події стали ключовими для початку правління Карла V в Іспанії. В майбутньому король Філіп II прославиться як Felipe II Prudente, що перекладається як Філіп II Розсудливий.

¹ Прескотт, В. История царствования Филиппа Второго, короля испанского. СПб. 1858. С. 13.

² Там, С. 20

Дійсно, монарха часто рахують як одного з найбільш освічених королів свого часу в Європі. За різними даними, під кінець його життя його особиста бібліотека нараховувала більш ніж 14000 найменувань різних книг, фоліантів, паперів, рукописів та інших видань, які король колекціонував та майже всі прочитав¹.

Як і всі тодішні монархи, король змалечку виховувався в атмосфері постійних урочистостей та прийомів знатних гостей, тому його вихованням займалися найкращі педагоги свого часу, одними з ключових наставників для Філіпа II були Крістобаль де Естрелья та Хуан де Суніга. З дитинства майбутній король цікавився величезним списком державних справ, які має виконувати монарх, непересічну цікавість у нього викликало й питання розвитку колоній. Ще від початку правління Філіп II почав працювати над оновленням колоній для збільшення прибутку від них, на той час при колоніальному управлінні вже було менше абмітних персон, як-от Ернан Кортес чи Франциско Пісарро. Вже до кінця 1550-х років Філіп II показав себе як прославлений правитель, перемігши французів у кількох битвах поспіль у гонитві за італійські володіння, що протягом епохи Середніх віків постійно були ласим шматком для більшості країн Західної Європи того часу. За наказом короля у 1561 році столицю Іспанії було перенесено до міста Мадрид, а з 1563 року будується легендарний палац Ескоріал, що було збудовано більш ніж на два століття раніше від одного з найвідоміших у світі палаців – Версальського, який багато в чому успадкував елементи Ескоріалу². Однак молодий монарх також прагнув виправити помилки свого батька стосовно недбалого ставлення до колоній, оскільки останні вже не могли бути просто «скарбничкою» Іспанії, вже потрібні були якісь зміни. Що стосується віце-королівства Перу, то ситуація там була жахливою: постійні

¹ Checa Cremades, J. L. La encuadernación renacentista en la Biblioteca del Monasterio de El Escorial, 1ª Edición, Madrid: Ollero & Ramos, 1998, p. 37.

² Cuadra Blanco, Juan Rafael. King Philip of Spain as Solomon the Second. The origins of Solomonism of the Escorial in the Netherlands. Verloren Publishers, Hilversum. p. 169

зміни керівників, вбивства, шалена корупція, безчинства іспанських конкістадорів над місцевими жителями – все це аж ніяк не подобалося королю, тому він провів ряд переговорів з Радами Індії щодо владнання ситуації. Проте саме колонії в Америці були необхідними для амбіцій короля, оскільки дозволяли саме Іспанії претендувати на право стати першою колоніальною імперією у світі та століттями вперед задавати «моду» для інших європейських держав у цьому напрямку¹. Колонії все збільшувалися та збільшувалися, як і доходи від них. Дослідження нових земель Південної Америки не припинялося ще дуже довго, а в часи Філіпа II тільки поживалося. В цей час, тобто у другій половині XVI століття, іспанці просувалися здебільшого вглиб континенту, досліджуючи річку Амазонку, території на південь від уже існуючого віцекоролівства Перу та землі близ португальських володінь у Бразилії². Саме в ті часи сотні іспанських конкістадорів загинули у спробах знайти Ельдорадо, що стало однією з найвідоміших міфологізованих та конспірологізованих історій, пов'язаних з Іспанською імперією.

Також дослідницько-колонізаторський рух було помічено у 60-х роках XVI століття на північному сході Мексики, це також було пов'язано з наказами короля рухатися в бік ще незнайомих для європейця земель задля розширення меж імперії. Саме тоді було досягнуто успіхів у колонізації нових земель, наприклад Больсон-Мапімі, що дозволило в майбутньому відкрити вже Сьєрра де ла Плата. Однак в цілому акцент короля зосереджувався на обладнанні та покращенні вже існуючих колоній шляхом забезпечення їх усіма необхідними для їхнього життя та утворення соціально-політичних інститутів³.

Саме в період правління короля Філіпа II сформувалася колоніальна еліта, що в майбутньому стане називатися креольською. Поступово *pobladores*

¹ Магидович И. П. История открытия и исследования Центральной и Южной Америки. М., Мысль. 1965. С. 253.

² Там, С. 256.

³ Кеймен Г. Испания: дорога к империи / пер. с англ. Л. Демина, В. Капустиной. М.: АСТ МОСКВА: ХРАНИТЕЛЬ. 2007. С.

(поселенці, що прибули з Іспанії, проте не були конкістадорами) витісняють з управління колоніями власне конкістадорів, які протягом десятиліть демонстрували чудові воєнні навички, однак дуже часто були поганими менеджерами, тому більшість іспанських колоній до 1560-х років відзначалися неймовірною нестабільністю та постійними чварами між конкістадорами¹. На цей час етнічні кордони зазнавали все більших перетворень з кожним роком, проходив процес метисизації населення, тобто змішування корінних жителів з іспанцями, до того ж дуже різко падала загальна чисельність населення, оскільки місцеві жителі вмирали мільйонами, в першу чергу від хвороб, завезених європейцями, і чим далі просувалися іспанці в нові незнайомі їм землі, тим більше контактували з місцевими жителями, а отже й більше заражали корінне населення європейськими хворобами, яких було значно більше, ніж в Америці². Причиною такого феномену вчені називають сільське господарство, оскільки у Європі було нормою навіть жити в одній кімнаті з рогатою худобою, тоді як в Америці було одомашнено лише декілька видів тварин³.

З 1558 по 1564 рік віце-королем Перу був Дієго Лопес де Суніга і Веласко. Його було назначено саме указом короля Філіпа II. Однак де-факто власне титул віце-короля він отримає лише в 1561, коли з почестями та урочистостями здійснив в'їзд до Ліми⁴. Він отримав чимало особистих інструкцій від короля. Варто відзначити, що за його каденції управління колонією вийшло на якісно новий рівень, оскільки дуже багато уваги новий віце-король приділяв саме етикету, прийому гостей та веденню справ у кастильському стилі, тобто більшість часу він витрачав уже не на чвари та

¹ Мазен О. Испанская Америка XVI – XVIII веков. М.: Вече. 2015. С. 15.

² La catastrophe démographique. L'Histoire, 322, July–August 2007, p. 17.

³ Henige, David P. Numbers from Nowhere: The American Indian Contact Population Debate. University of Oklahoma Press. 1998. P. 182.

⁴ Zúñiga y Velasco Diego López de. Recuperado de Historia Peruana. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://historiaperuana.pe/biografia/diego-lopez-zuniga-velasco>.

сварки з конкістадорами, а саме на адміністративні справи та облаштування Ліми¹.

У 1564 році Дієго де Веласко загинув за загадкових обставин, тому після всіх чвар та піврічного свавілля, що охопило Ліму, керівником уряду віце-королівства став Лопе Гарсія де Кастро. Він був черговим високопосадовцем з Піренеїв, метою призначення якого на керівну посаду в колонію було врегулювання ситуації. Варто відзначити, що за каденції де Кастро ситуація у віце-королівстві знову стабілізувалася, проте інструкції Філіпа II іспанець виконував не так завзято, як його попередник. Лопе Гарсія де Кастро майже відразу прийняв рішення не продовжувати розслідування з приводу смерті колишнього віце-короля, зроблено це було з міркувань його особистої безпеки та стабільності в колонії. Губернатор провів певну адміністративну реформу у 1569 році, запровадивши *Casas de Comunidades* (будинки общин) для кращої регуляції коштів, що надходили до колоніальної казни². Однак цей крок викликав чимало негативу з боку місцевих, оскільки корехідори, тобто ті, що відповідали за фінансову та податкову політику, значно більше коштів виділяли на облаштування міста Ліма та палацу губернатора, ніж на потреби місцевих. Однак ці кроки принесли значно більше коштів у королівську казну, тому дуже скоро король Філіп II надіслав де Кастро інструкцію, згідно з якою просив останнього запровадити такі реформи в усіх містах віце-королівства³. Наступним головою колонії був Франциско де Толедо (1569-1581) і саме його правління вважається «золотою епохою» в історії віце-королівства, оскільки його реформи будуть працювати наступні 300 років. Разом з Хуаном де Матьенсою та Хуаном Поло де Ондегардо, яких Філіп II призначив на найвищі

¹ Campos, Javier. *El Peru en la epoca de Felipe II*. Madrid: San Lorenzo de Escorial. 2014. P. 303.

² Escobedo Mansilla, R. *Cédula fechada en el Bosque de Segovia 1565*, en *Disposiciones complementarias de las Leyes de Indias*, Madrid 1932, vol. I, p. 56; *Las comunidades indígenas y la economía colonial peruana*. Universidad del País Vasco. Bilbao. 1997. P. 112.

³ González De Cuenca, G. *Ordenanças de los Yndios*. Archivo General de Indias. Historia y Cultura. Revista del Museo Nacional de Historia (Lima). 1975. P. 135-136.

посади у віце-королівстві, у 1575 році де Толедо склав «Правила», які врегульовували соціальне, політичне та економічне життя в колонії¹. За ці кроки віце-король високо цінувався королем Філіпом II, це дозволило останньому майже десятиліття не відправляти регулярні листи в Перу з проханнями припинити сутички та грабунки та зосередитись на своїх європейських справах. Більше того, багато сучасників називали Франциско де Толедо одним з найрозумніших та найкращих правителів епохи, в першу чергу за те, що він зміг привести до ладу економіку колонії, зміг нейтралізувати конкістадорів, що боролися за владу між собою та нормалізувати життя місцевих жителів². Однак ближче до кінця каденції де Толедо Філіпу II стали все частіше поступати листи з проханнями перевірити діяльність чиновницького апарату віце-короля на предмет грабунків та корупції. У 1581 році архієпископ Ліми Торібіо де Могровехо був назначений суддею у цій справі та почав перевірку Casas de Comunidades, і результати були невтішні для де Толедо. Після нього два роки правив колишній віце-король Нової Іспанії Мартін Енрікес де Альманса. Далі було призначено Фернандо Торреса де Португалья, однак з його відправленням до колонії виникли певні затримки, Філіп II довго не підписував цей наказ, можливо саме через складну ситуацію у Європі на той час, оскільки король був значно більше зосереджений на вирішенні конфлікту в Нідерландах, які вже як де-факто, так і де-юре ставали незалежними від Іспанії, через що загострювалися відносини в тому числі й з Англією. Тому лише у 1585 році віце-король зміг приступити до виконання своїх повноважень. Філіп II тоді відправив його лише з одним наказом: підвищити податки, оскільки тоді вже почалася війна з Англією і кошти були вкрай необхідні казні Іспанії, тому кінець 1580 – початок 1590-х характеризується в першу чергу зменшенням

¹ Ordenanzas de don Francisco de Toledo. Virrey del Perú 1569 - 1581. De los bienes de comunidad y cuenta que de ellos se ha de tener. Ordenanza VII. Madrid. 1929. P. 356.

² Mabry, Donald J. Colonial Latin America. Coral Springs, Fla.: Llumina Press, 2002. P. 235.

уваги короля Філіпа II до колоніальних питань. Більшість листувань короля з колоніальними управителями в ці часи характеризувалися лише питаннями про збільшення податків та подолання корупції задля ще більшої кількості здобичі, окремою проблемою тоді було піратство, оскільки Френсіс Дрейк в цей час дошкуляв як Новій Іспанії, так і Перу. Однак у 1589 році спалахнула епідемія оспи, від якої захворів віце-король, тому було назначено нову персону. Віце-королем з 1590-го року був Гарсія Уртадо де Мендоса. Він був колишнім губернатором Чилі (1557-1561)¹. Останній займався здебільшого питаннями своїх колишніх володінь та облаштуванням певного зв'язку між Перу та генерал-губернаторством Чилі, а також приділяв увагу релігійним питанням, які саме під час його каденції були остаточно вирішені. Останнім правителем за часів Філіпа II став Луїс де Веласко і Кастилья, що раніше був віце-королем Нової Іспанії.

Нова Іспанія довгий час відставала у розвитку від віце-королівства Перу. До 1564 року правив ще призначений Карлом V Луїс де Аларкон. У 1558 році Мексиканське побережжя пережило вкрай скрутний час, внаслідок повені, що стала однією з найбільших в історії країни під час колоніальної залежності. Було знищено багато будинків та людей, однак варто віддати належне віце-королю, який направив усі зусилля на покращення ситуації, про що й відзвітував на той час новому королю Філіпу II². Після смерті віце-короля кілька років були незрозуміlostі з обранням нової кандидатури і врешті-решт у 1568 році віце-королем став Мартін Енрікес де Альманса, який правив до 1581 року, а потім ще й замінив Франциско де Толедо на посту віце-короля Перу і правив в останній до 1583 року. Період правління де Альманси вважають періодом спокою та розквіту Нової Іспанії, головним орієнтиром правителя

¹ Campos Harriet Fernando. Don García Hurtado de Mendoza en la historia americana. Santiago. Editorial Andrés Bello. Hispanic American Historical Review (1971) 51 (2): 362–363.

² Sarabia Viejo, María Justina. Don Luis de Velasco, virrey de Nueva España. 1550-1564. Publicaciones de la Escuela de Estudios Hispano-Americanos de la Universidad de Sevilla. 1978. P. 138.

стала стабілізація ситуації в Мексиці, яку він обожнював найбільше¹. Після цього, у 1580 році віце-королем було назначено Лоренсо Суареса де Мендосу, який своїм першочерговим пріоритетом обрав боротьбу з корупцією, яка ледь не завжди була спутником Нової Іспанії навіть в найбільш успішні часи. Він мав доволі довготривалу конфронтацію з Королівським судом Нової Іспанії, що у відповідь на боротьбу з корупцією звинувачував віце-короля у перевищенні повноважень, та, користуючись своїми привілеями надсилати листи королю Філіпу II, часто погрожували де Мендосі можливістю втрати титулів. Однак останній пішов на безпрецедентний крок, він створив інший незалежний комерційний суд, який мав вирішувати клопотання, пов'язані з питаннями митниці та податків². Однак завершити свої справи віце-королю завадила смерть, у 1583 році він помер, тоді новим віце-королем було призначено архієпископа Мехіко Педро Майю де Контрераса, який був значно більш зручною фігурою для Королівського суду. Саме його ще при житті попередній віце-король попросив вирішити конфлікт між Королівським судом та собою. Тоді в цю ситуацію втрутився Філіп II та особистим наказом доручив архієпископу розібратися в цьому питанні, наділивши Контрераса правом бути наступним віце-королем. Однак Контрерас виявився ще більш незручним, ніж його попередник. В цілому, за лише один рік його правління кількість податків та товарів, які Нова Іспанія відправляла до Піренеїв збільшилися на більш ніж 15%³.

Однак дуже швидко віце-король налаштував проти себе ледь не всю колоніальну верхівку, через що мусив подати у відставку, у цій ситуації Філіп II вкотре довірився рішення Королівського суду.

У 1585 році Філіп II призначив головою колонії Манріке де Сунігу. На той час

¹ Pinillos Javier. *Grandes Forjadores del Perú*. Lima, Lexus Editores. 2000. P. 156.

² Villalpando César, José Manuel. *Historia de México a través de sus gobernantes*. México: Planeta Mexicana. p. 40.

³ Villalpando César, José Manuel. *Historia de México a través de sus gobernantes*. México: Planeta Mexicana. p. 44.

дуже загострився вже давно існуючий конфлікт між духовенством та владою в колонії. Тоді в океані «бушував» англійський пірат Френсіс Дрейк, мова про якого піде пізніше, і це стало ще однією проблемою для правління генерал-губернатора, який споряджував все нові й нові експедиції морської міліції для подолання ворога. Зрештою у 1588 році виник ще й гучний скандал у судовій сфері, тоді суд Гвадалахари відмовився підчинитися Королівському суду Мехіко, головою якого й був віце-король, будь-які спроби вирішити конфлікт закінчилися поразкою, тому у 1590 році король Філіп II наказав іспанцеві повертатися до Іспанії, де у гніві зняв з того всі повноваження та навіть відібрав майно та титули, все це буде повернуто Манріке лише наступним королем Філіпом III¹.

Наступним віце-королем було призначено Луїса де Веласко і Кастилью, що правив у колонії з 1590 по 1595 року, а потім був відправлений до Перу, де правив з 1595 по 1603 рік. Він досить швидко зміг примирити між собою ледь не усі соціальні та етнічні групи населення колонії, як духовенство, так і місцевих корінних жителів, тому саме його правління вважається одним з найуспішніших наприкінці століття для Нової Іспанії. Однак ця «ідилія» тривала недовго, оскільки, як вже було зазначено вище, успішного лідера було відправлено в досить неспокійне віце-королівство Перу для вирішення ситуації та владнання проблем вже на території Південної Америки.

Останнім віце-королем при Філіпі II був Гаспар Суніга де Монтеррей, що почав свою каденцію у 1595 році і прославився теж не гірше попередника. За час його правління було підвищено податки для корінних жителів, однак при цьому він увів у дію ряд законів, покликаним яких було обмежити їхню експлуатацію. Відомий він також тим, що після нападу піратів у 1597 році на Веракрус, віце-король наказав перенести місто на його сучасну точку на карті,

¹ Rivera Cambas, Manuel. Los Gobernantes de México: Emperadores, Virreyes, Presidentes. Tomo I. Ciudad de México: Imprenta de J. M. Aguilar Ortiz. Herrero Mediavilla. Índice Bibliográfico de España. 1872. P. 259.

що значно краще захищена від морського нападу¹.

Далі мова буде йти про одну з найбідніших та найпроблемніших колоній тих часів, про Філіпіни. 1565 році було підкорено острови Філіпіни. Мігель Лопес де Легаспі був головнокомандувачем іспанських військ у цьому регіоні. Він став аделантадо завойованих земель, тобто став першим, хто отримав такий титул при королі Філіпі II, раніше подібний титул отримували знамениті Ернан Кортес та Франциско Пісарро. 27 квітня 1565 року де Легаспі вступив у контакт з місцевими жителями та шляхом переговорів зміг переконати їх підкоритися іспанському королю. У 1571 році було засновано місто Манілу, що й досі є одним з ключових міст Індонезії та островів Океанії, а сам генерал-губернатор був одним з найближчих персон при дворі короля, їхнє листування було майже постійним, багато в чому саме на відносинах з цим посадовцем Філіп II вчився вибудовувати модель правильних для себе та королівства відносин з генерал-губернаторами, саме так і показує практика наступних років, оскільки саме в період 1560-1580-х років майже всі колоніальні володіння Іспанії переживали свій розквіт та політично-соціальну стабільність. Після смерті конкістадора з 1572 по 1580 роки управлінням Філіпінами займалися два колишні конкістадори Гідо де Лавесаріс та Франциско де Санде відповідно. Останній навіть встиг облаштувати кілька міст та намагався налагодити відносини з сусіднім Брунеєм, що був мусульманською країною та мав серйозний релігійний вплив на Філіпіни, однак зрештою сам конкістадор був скинутий іспанською колоніальною верхівкою, так і не отримавши повноцінної підтримки від короля Філіпа II. Його наступником став Гонсало де Пеньялоса, що потрапив до Філіпін за контрактом, які ввів ще Карл V, однак активніше використовував у колонізаторській діяльності саме король Філіп II. Новий генерал-губернатор мав вирішити проблему, що була актуальною для Філіпін в останні роки. Проблема

¹ Rivera Cambas, Manuel. Los Gobernantes de México. Tomo I. Méjico: Imprenta de J.M. Aguilar Ortiz. Índice Bibliográfico de España. 1872. P. 74.

характеризувалася особливістю розташування островів, які були вкрай вигідні для Іспанії з точки зору логістики, однак власне доходів з островів іспанці не мали, оскільки великих запасів корисних копалин тут так і не було знайдено. При цьому, Філіп II вважав, що зможе організувати колонію як транзитний пункт між Іспанією та Китаєм, однак наприкінці 1570-х років відносини колонії з сусідніми державами погіршувалися щорічно. Винний тут і сам король, що відправляв до колонії все більше християнських католицьких місіонерів, ба більше, розглядав Філіпіни як транзитний пункт для місіонерів для їхнього подальшого проникнення в Китай та проведення там християнізації¹. У 1582 році генерал-губернатор видав наказ, згідно з яким будь-якому громадянину колонії чи рядовому її жителю для того, щоб покинути межі Філіпін необхідно було отримати письмовий дозвіл Гонсало де Пеньялоси. Того ж року було затверджено Манілу як столицю Філіпін. Такі дії викликали чимало занепокоєнь як серед іспанської колоніальної еліти, так і серед місцевих жителів, однак звернення королю Філіпу II не допомогли, оскільки кораблі з листами просто не могли вийти з порту без дозволу генерал-губернатора. Також у 1583 році в Манілі сталася сильна пожежа, через яку було знищено доволі багато будинків та померло багато жителів, справа у тому, що більшість будівель міста на той час будувалися з дерева та інших матеріалів, що легко займаються вогнем при пожежі, тому восени того ж року було надано необхідну допомогу постраждалим та започатковано будівництво з каменю, що значно дорожче для колоніальної казни й так не багатих Філіпін, однак було значно практичніше, аніж побудови з дерева.

Пеньялоса навіть вів доволі самостійну зовнішню політику, оскільки мав честь вести листування з Тостомі Хідейосі від імені королівського трону. Японський генерал натякав у своїх листах від 1582 року про те, що готовий

¹ Govantes Felipe de. Manila, Imprenta del Colegio de Santo Tomás a cargo de Don G. Memije. Compendio de la Historia de Filipinas, 1877. P. 69.

захопити Філіпіни, на що де Маріньяс відповідав, що щойно японці зважаться напасти на іспанців, то відразу ж отримають відсіч¹. На той час японські пірати вже більш ніж десятиліття докучали іспанським володінням на островах, тому вирішити цю проблему потрібно було негайно, зважаючи також й на той факт, що японська армія ставала все сильнішою. Для вирішення конфлікту Філіп II вирішив втрутитися особисто. Король відправив на Філіпіни флот з 5 кораблів на чолі з конкістадором Хуаном Пабло де Каріоном. Його війська виявилися оточеними більш ніж 1000-ою армією японського генерала Тай Фусу. За різними даними Каріон мав від 40 до 50 конкістадорів². У битві перемогли іспанці, розгромивши в десятки разів більшу армію, що наполовину складалася з легендарних японських самураїв, це була одна з найбільш визначних перемог іспанської сталі над японськими катанами, саме ця битва вкотре підтвердила, що в період «Золотої епохи» Іспанії саме іспанський конкістадор був наймогутнішим солдатом на світі.

Генерал-губернатор помер у 1583 році за загадкових обставин, залишивши при владі свого племінника, що правив близько року та на ситуацію серйозно вплинути не зміг. У 1584 році генерал-губернатором було призначено Сантьяго де Веру, саме йому Філіп II наказав вирішити проблеми колонії. Того ж року король віддав наказ про створення Королівського суду в Манілі, тому з Нової Іспанії прибуло троє суддів, що й утворили своїм складом такий орган влади³. Наприкінці 1580-х років ситуація на Філіпінах стабілізувалася, поступово Королівський суд Маніли перейняв на себе ледь не всі повноваження, чим особливо докучав генерал-губернаторові, який де-юре був головою Королівського суду, однак де-факто підчинявся волі трьох чоловік, що

¹ Ichikawa Shin-ichi. Los galeones de Manila y los gobernantes japoneses del siglo XVII Bulletin of Gakushuin Women's College. No.5. (2003). P. 4.

² Letter from Gonzalo Ronquillo. Governor of the Philippines to the Viceroy of Mexico. General Archive of the Indies, Philippines, 1st of June, 1582. file 6, bunch 2, number 59.

³ Govantes Felipe de. Manila, Imprenta del Colegio de Santo Tomás a cargo de Don G. Memije. Compendio de la Historia de Filipinas, 1877. P. 74.

приїхали з далекої багатой Мексики¹. Наступний генерал-губернатор Гомес Перес дас Маріньяс, що очолив колонію у 1590 році, взагалі вирішив скасувати повноваження Королівського суду. Таке рішення викликало невдоволення короля Філіпа II, тому між ними доволі швидко розпочалася конфронтація, що вилилася у доволі тривале листування між ними. В результаті довгих переговорів, де Маріньяса було усунуто від влади, а у 1596 році новий губернатор Луїс Перес дас Маріньяс відновив роботу Королівського суду, нарешті на Філіпінах стало спокійніше, однак колонія все ще не приносила майже ніяких доходів, через що увага вже старого та хворого Філіпа II до цих земель зменшувалася все більше до кінця століття.

Френсіс Дрейк був дуже відомим англійським піратом, до того ж працював на корону цілком офіційно, він роками дошкуляв іспанцям своїми швидкими атаками на їхні кораблі, грабуючи іспанські галеони². Апогеєм його успіхів стали 1570-1580-ті роки, саме в ті часи пірат прославився за рахунок серії успішних грабунків іспанських кораблів. Його удари дуже заважали морським перевезенням коштів та дорогоцінностей з колоній до Іспанії, тому кампанія по знищенню флотилії Дрейка була оголошена Філіпом II як одна з найголовніших стратегічних цілей на кінець XVI століття³. Ключові набіги піратів на побережжя колоніальних міст іспанської корони датуються другою половиною 1580-х років. 21 корабель з 1800 офіцерами на бортах покинули англійське місто Плімут у вересні 1586 року і відправилися на Піреней. Спочатку Френсіс захопив іспанське місто Віго, тримаючи його два тижні, потім було взято Сантьяго, що на березі Капо Верде в Африці, а пізніше також була атакована Картахена, Флорида, Санто-Домінго та Ліма⁴. Це все було

¹ Там, С. 77.

² Кеймен Г. Испания: дорога к империи / пер. с англ. Л. Демина, В. Капустиной. М.: АСТ МОСКВА: ХРАНИТЕЛЬ. 2007. С. 15.

³ Sugden, John. Sir Francis Drake. Random House, 2012. P. 189.

⁴ Kaufmann, Miranda. Black Tudors: The Untold Story. London: Oneworld Publications. 2017. p. 160.

частиною англо-іспанської війни, що тривала з 1585 по 1604 рік. Після поразки Великої Армади у 1588 році, Філіп II вже не міг регулярно відправляти кораблі в колонії для їхнього захисту, оскільки було втрачено левову частку всіх іспанських боєздатних суден. Однак в 1595 році в битві при Сан-Хуані армаду пірата було знищено, нарешті після стількох років наказ Філіпа II було виконано.

Що стосується економічного стану колоній, то варто відзначити, що за період з 1560 по 1590 роки річний тоннаж, що проходив через Севільський порт, зріс з 60 тисяч тон до 190 тисяч тон, тоді як на ринку дорогоцінних металів Іспанія теж мала феєричні показники: ріст з 6 млн песо у вигляді золота чи срібла у 1560 році до більш ніж 32 млн песо вже у 1580 році¹. Однак на той час ще не існувало потужних економічних шкіл, подібні тенденції, якщо і були, то лише в протестантських країнах Європи, що повільно, але вірно йшли до капіталізму, тоді як католицька Іспанія була одним з найбільш ревних захисників «старого феодального порядку» Європи. Тому іспанці навіть не здогадувалися про таке явище як інфляція, що полонило іспанську економіку саме у другій половині XVI століття, лише за період 1570-1580 років ціни виросли на 100%². Про Іспанію навіть казали, що причиною її бідності стало її багатство³.

У 1566 році Філіп II офіційно заборонив вивозити золото та срібло з Іспанії. Це рішення було прийняте внаслідок чергової інфляції, що охопила іспанську економіку вкотре. Король відчайдушно намагався впоратися з економічною кризою, що стала супутником країни протягом ледь не всього її шляху до величі та могутності, саме ця характеристика є найбільш точним

¹ Дейвіс, Норман. Історія Європи / пер. з англ. П. Тарашук, О. Коваленко. Київ: Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2001. С. 1319.

² Дейвіс, Норман. Історія Європи / пер. з англ. П. Тарашук, О. Коваленко. Київ: Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2001. С. 533.

³ Parker, W. H. Is Russia in Europe? The Geographical Viewpoint. An Historical Geography of Russia. London. 1968. P. 27.

описом цієї парадоксальної держави, що була найбагатшою у свій час та водночас найбіднішою.

В 1575 році Рада Індій провела інвентаризацію своїх володінь¹. На той момент кількість іспанців, що покинули Піренейський півострів у пошуках нових пригод та з метою влаштувати осіле життя на території колоній досягла більш ніж ста тисяч. Що цікаво, демографічний спад Іспанія відчула лише у 1590-х роках, хоча велика частка населення мігрувала до Латинської Америки².

Що стосується релігійної ситуації, варто зазначити, що ще за часів імператора Карла V на території іспанських колоній працювала з метою поширення християнської віри велика кількість католицьких орденів, як-от францисканці чи домініканці, а також єзуїти, щоправда останні доволі пізно прийшли на територію Нової Іспанії, лише в 1590-х³.

В цілому ж, правління Філіпа II позначилося на розвитку колоній в кращу сторону, оскільки здебільшого його цікавило не тільки фінансове питання, як це було за часів каденції його батька, до того ж, король особисто вів листування ледь не з усіма генерал-губернаторами та віце-королями, яких вище було згадано. Король Філіп II Розсудливий доклав значних зусиль, щоб продовжити «Золоту епоху» Іспанії ще на кількадесят років, зміг врятувати Європу від турецького нашествия, як-от у битві при Лепанто у 1571, де військами керував його кровний брат Хуан Австрійський. Але при цьому, за каденції Філіпа II було втрачено Нідерланди, які в даній роботі було вирішено не розглядати як колонію, оскільки за «колонію» в даній роботі рахується заморська чи заокеанська територія, що залежна від метрополії. До того ж, саме за часів Філіпа II сталася та фатальна поразка «Непереможної армади» у 1588 році. Однак саме Філіпа II вважають одним з найпотужніших та найрозумніших

¹ Кеймен Г. Испания: дорога к империи / пер. с англ. Л. Демина, В. Капустиной. М.: АСТ МОСКВА: ХРАНИТЕЛЬ. 2007. С. 16.

² Мазен О. Испанская Америка XVI – XVIII веков. М.: Вече. 2015. С. 58.

³ Магидович И. П. История открытия и исследования Центральной и Южной Америки. М., Мысль. 1965. С. 262.

правителів епохи, він частіше покладався на власний розум, а не на імпульсивність, на відміну від батька, до того ж, часто показував здібності до навчання на власних помилках, як-от при призначенні нових колоніальних правителів.

ВИСНОВКИ

Наприкінці XV-XVI століть Іспанія склалася як колоніальна імперія. Кожен іспанський конкістадор вклав свій внесок у розвиток країни, яка стала майже піонером у сфері створення колоніальних країн. На її помилках потім будуть навчатися англійці та голандці, однак станом на час правління Католицьких королів, Карла V та Філіпа II Іспанія була якщо не найсильнішою та найбагатшою у світі, то хоча б однією з таких, однією з фаворитів та ветеранів європейської політичної моди кінця Середніх віків – початку Нового часу.

Якщо порівняти всі три стадії розвитку іспанської колоніальної системи, які для зручності можна ототожнити з тодішніми правителями держави, то варто зазначити, що в епоху Католицьких королів дуже багато уваги було прикуто саме до питання утворення нових колоній в Америці, а також до пошуків нових земель, ресурсів, тоді як вже в епоху короля Карлоса I, більш відомого як імператора Карла V, ситуація значно змінилася. За його правління акцент зовнішньополітичних орієнтирів змістився з Америки до Європи, оскільки володіння Габсбургів тоді не обмежувалися лише Іспанією, як і серце та душа самого імператора, який почав хоч якось симпатизувати Кастилії та Арагону лише в середині свого правління. Карл V розглядав колонії в першу чергу як найкращий шлях для поповнення своєї скарбниці для подальших завоювань у Європі, лише іноді він був змушений всерйоз займатися колоніальними питаннями, як-от у 1520-х роках, коли мав певні конфронтації з Ернаном Кортесом та його двоюрідним братом Франциско Пісарро.

В ході дослідження було також надано нову характеристику відносинам між Ернаном Кортесом та Карлом V. Хоча традиційна іспанська та англійська історіографія як ключовий аспект їхніх відносин визначає 4 листа-реляції конкістадора імператорові, то в ході дослідження за орієнтир було взято саме

особисту зустріч персон у королівському палаці, оскільки саме тоді вони змогли зіткнутися характерами та проявити себе у всій красі. Дійсно, їхні відносини є вкрай важливим елементом існування тодішнього геополітичного устрою Європи, оскільки у випадку здійснення Ернаном Кортесом своїх задумів, тобто можливого проголошення незалежності Мексики, ситуація як в Королівстві Іспанія, так і в Священній Римській імперії та навіть усій Європі була б значно інакшою, оскільки на світову арену вийшла б перша колишня колоніальна незалежна країна в Америці, ще за кількасот років до Сполучених Штатів Америки.

Також в ході дослідження було проаналізовано відносини між Філіпом II та віце-королями й генерал-губернаторами іспанських колоній тих часів. Король проявив себе як значно більш зацікавлений у справах колоній діяч. Дуже часто він використовував доволі просту, але, як показав час, дієву практику: успішного діяча з успішної колонії відкликати та ставити на посаду в неуспішну колонію. Так кілька разів віце-королі Нової Іспанії та Перу змінювали один одного, як-от Луїс де Веласко і Кастильйо чи Мартін Енрікес де Альманса. Дуже часто Філіп II звільнював з посади віце-королів та генерал-губернаторів лише з подання членів Королівського суду, дійсно, саме останнім король довіряв більше, проте не завжди, у випадку з вищезгаданими віце-королями ситуація була інакшою. Варто додати, що дуже часто Філіп II був схильний більше довіряти представникам духовенства, аніж конкістадорам чи колоніальній знаті, й це прослідковується навіть у його внутрішній політиці, оскільки король був ревністним католиком та захищав католицьку віру до останнього подиху, що яскраво показує ситуація з революцією в Нідерландах. В певні періоди свого життя король відверто нехтував питаннями розвитку колоній, просто відправляючи правлінням віце-королівств та генерал-губернаторств листи з проханнями підвищити податки та збільшити

перевезення коштовних металів до Європи, однак такі кроки були зазвичай продиктовані складною ситуацією в Європі, як-от війна з Англією 1585-1604 років, що не залишила у спокої навіть колонії, або ж хвороби короля, як-от наприкінці його життя у 1590-х роках.

В цілому, всі іспанські правителі у зазначений у темі роботи період були різними за своїм характером та методами управління, особливо це помітно в їхній зовнішній політиці, як-от на прикладі колоній, які дуже часто існували де-факто без будь-якого прямого управління з боку іспанської корони, що часто ставила колоніальні питання на другий чи третій пріоритет своєї політики, однак при цьому саме в цей час остаточно сформувалася іспанська колоніальна система, яка стала прикладом для майбутніх колоніальних держав, що вчилися на помилках та здобутках величної Іспанської імперії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Альперович М.С. Слезкин Л.Ю. История Латинской Америки с древнейших времен до начала XX века. М.: Высшая школа. 1991. С. 7.
2. Альтамира-и-Кревеа Р. История Испании / пер. с исп. Е.А. Вадковской и Я.М. Света. Т.2. М.: ИИЛ. 1951. 359 с.
3. Борділовська О.А. Тордесільяський договір 1494 // Українська дипломатична енциклопедія : у 2 т. / Л. В. Губерський (голова) та ін. К.: Знання України. 2004. Т. 2. 812 с.
4. Брокгауз Ф., Ефрон И. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона. СПб. т. III 1891. с. 31.
5. Вилар П. История Испании / пер. с фр. И. Борисовой. М.: Астрель. 2006. 222 с.
6. Вольский С. Пизарро. Серия «Жизнь замечательных людей». 1935. С. 54
7. Галич М. История доколумбовых цивилизаций. М. 1990. 408 с.
8. Дейвіс, Норман. Історія Європи / пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко. Київ: Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2001. С. 1319.
9. Дюверже. К. Кортес / Пер. М. В. Глаголева. Серия «Жизнь замечательных людей». Вып. 1125 (925). М.: Молодая гвардия. 2005. 588 с.
10. Дюран-Форе Жаклин де. Ацтеки / Жаклин де Дюран-Форе. М.: Вече. 2013. С. 274-278.
11. Кастильо Берналь Диас дель. Правдивая история завоевания Новой Испании / пер. Д. Н. Егорова, А. Р. Захарьяна. М.: Форум. 2000. 310 с.
12. Кеймен Г. Испания: дорога к империи / пер. с англ. Л. Демина, В. Капустиной. М.: АСТ МОСКВА: ХРАНИТЕЛЬ. 2007. 764 с.
13. Косиков Г. К. Последний гуманист, или Подвижная жизнь истины // Опыты. Избранные главы. М.: Правда, 1991. С. 6-32.

14. Кофман А.Ф. Рыцари Нового Света. Как покорялась Америка. М.: Пан-Пресс. 2006. 261 с.
15. Кудрявцев А.Е. Испания в средние века. Л. 1937. 250 с.
16. Ивонин Ю. Е. Карл V Габсбург. Вопросы истории. 2007. №10. С. 46-65.
17. Лас-Касас Бартоломе де. История Индий / пер. с исп. З.И. Плавский, Г.В. Степанов. Л.: Наука. 1968. 228 с.
18. Магидович И. П. История открытия и исследования Центральной и Южной Америки. М., Мысль. 1965. 456 с.
19. Магидович И.П., Магидович В.И. Очерки по истории географических открытий. В 5-ти т. Т. 2. Великие географические открытия (конец XV — середина XVII в.). М.: Просвещение. 1983. 399 с.
20. Мазен О. Испанская Америка XVI – XVIII веков. М.: Вече. 2015. 336 с.
21. Марков М. И. История конницы. Книга II. От вооружения конницы огнестрельным оружием до Фридриха Великого. М.: Directmedia. 2013. С. 34.
22. Монтень М. Опыты / пер. с франц. А. С. Бобовича. Л.: 1954. книга I. С. 262.
23. Пискорский В.К. История Испании и Португалии в средние века. СПб. 1902. 284 с.
24. Робертсон В. История государственного императора Карла V / пер. с англ. И. Барышова. М.: Университетская типография. 1839. 193 с.
25. Сказкин С. Д. История средних веков. Том 1. М.: Высшая школа. 1977. 471 с.
26. Список Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Домініканська Республіка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://whc.unesco.org/ru/list/526#top> Час доступу: 21:12. 18.10.2020

27. Суховерхов, В. В. Карл V и Франциск I. Итальянские войны. Вопросы истории. 2011. №4. С. 111—121.
28. Хэммонд И. Конкистадоры: История испанских завоеваний XV—XVI веков / пер. И. Лисова. М.: Центрполиграф. 2002. 167 с.
29. Хуан Баутиста де Помар. Историки Доколумбовой Америки и Конкисты. Книга первая. Фернандо де Альва Иштлильшочитль / пер. с исп. В. Н. Талаха, под ред. В. А. Рубеля. К.: Лыбедь. 2013. 504 с.
30. Шерман, Уильям Л. Авила, Педро Ариас де. Энциклопедия латиноамериканской истории и культуры . Сыновья Чарльза Скрибнера. 2008. С. 409—410.
31. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона. Т. III. СПб. 1891. С. 31.
32. Arana Diego Barros, Carlos Tomás Vicuña Mackenna. Historia general de Chile. Publicado por R. Jover. 1886. p. 165 - 166.
33. Armstrong E. The emperor Charles V. v. 1-2. New-York. 1910. 416 p.
34. Bache Gould Alice. Nueva lista documentada de los tripulantes de Colón en 1492. Madrid: 1984. 551 P.
35. Belenguer, Ernest. Fernando el Católico. Barcelona: Península. 1999. 441 p.
36. Bernardino Vázquez de Tapia. Relación de méritos y servicios. Madrid. 1542. 147 p.
37. Bishko Charles Julian. The Spanish and Portuguese Reconquest 1095—1492 / A History of the Crusaders. Vol 3: The Fourteenth and Fifteenth Centuries. Madison: The University of Wisconsin Press. 1975. 434 p.
38. Burkholder, Mark; Johnson, Lyman. Colonial Latin America. Oxford University Press. 2004. p. 59.

39. Campos, Javier. El Peru en la epoca de Felipe II. Madrid: San Lorenzo de Escorial. 2014. 375 p.
40. Carlos I de España y V de Alemania. Las biografias. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dbe.rah.es/biografias/10728/carlos-i-de-espana-y-v-de-alemania> Час доступа: 14:44. 07.03.2021
41. Cartas de Relación de la Conquista de Chile. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.memoriachilena.gob.cl/602/w3-article-3325.html> Час доступа: 20:14. 07.03.2021
42. Chiarelli, B. & Luna Calderón, F. The excavations of La Isabela, the first European city of the New World. International Journal of Anthropology T. 2 (3): 1987. P. 199–210.
43. Colleccion de documentos ineditos para la historia de España. Tomo V, Madrid, Imprenta de la viuda de Calero. 1844. pp. 193-201.
44. Columbus, Ferdinand. The Life of the Admiral Christopher Columbus by his son Ferdinand. New Brunswick: Rutgers, The State University. 1956. pp. 82–86.
45. Cortes Hernan. Cartas de relación. Instituto Gallach. Edición Conmemorativa Numerada. 1986. 437 p.
46. Davenport Frances Gardiner . European Treaties Bearing on the History of the United States and Its Dependencies to 1648. Carnegie Institute of Washington, Washington. DC. 1917. P.171.
47. Deagan, Kathleen A. & Cruxent, Jose. Columbus's Outpost Among the Tainos: Spain and America at La Isabela, 1493-1498. New Haven: Yale University Press. 2002. P. 193.
48. Edwards John. The Spain of the Catholic Monarchs. Blackwell Publishers. Massachusetts. 2000. 340 p.
49. Edwards, John. Ferdinand and Isabella: Profiles in Power. Pearson Education. New York. 2005. 200 p.

50. Elliott, J.H. *Imperial Spain (1469–1716)*. New York, Pelican. 1963. 367 p.
51. Fernandez Alvarez, M., Ed.: *El Imperio De Carlos V*. Madrid. 2001. 231 P.
52. Fernández de Oviedo y Valdés. *Las Quinquagenas de los... reyes, príncipes, duques, marqueses y condes y caballeros y personas notables de España.. Tomo II, . Parte segunda*. Sevilla. 1555. 104 p.
53. Fernandez Duro Cesareo. *Naufragios de la Armada española: relación histórica formada con presencia de los documentos oficiales que existen en el archivo del ministerio de Marina*. Madrid: 1867. P. 2.
54. Fernández de Oviedo y Valdés, Gonzalo. *Historia general y natural de las Indias*. Toledo. 1526. 766 p.
55. Fernandez Luis Suarez. *Los Reyes Católicos: la conquista del trono*. Madrid: Rialp. 1989. 392 p.
56. Figueredo D.H. *Latino Chronology: Chronologies of the American Mosaic*. New York. 2007. P 14.
57. Frances Gardiner Davenport, ed., *European Treaties Bearing on the History of the United States and Its Dependencies to 1648*. Carnegie Institute of Washington, Washington: DC. 1917. P. 171.
58. Fray José de Sigüenza. *Historia de la Orden de San Jerónimo*. Madrid. 1605. 688 p.
59. Gomara Francisco. *Historia de la conquista de Mexico*. Fundación Biblioteca Ayacucho. 2007. 382 p.
60. González De Cuenca, G. *Ordenanças de los Yndios*. *Archivo General de Indias. Historia y Cultura. Revista del Museo Nacional de Historia (Lima)*. 1975. P. 135-136.

61. Govantes Felipe de. Manila, Imprenta del Colegio de Santo Tomás a cargo de Don G. Memije. Compendio de la Historia de Filipinas, 1877. P. 69.
62. HARRISSE. H. The Diplomatic History of America: Its First Chapter 1452-1493-1494. Michigan University. 1897. 230 p.
63. Henige, David P. Numbers from Nowhere: The American Indian Contact Population Debate. University of Oklahoma Press. 1998. P. 182.
64. Hemming, John. The conquest of the Incas. London: Macmillan. 1993. P. 199-212.
65. Hernan Cortes. First Relation to Carles V. 1519. 37 p.
66. Hernan Cortes. Second Relation to Carles V. 1520. P. 41.
67. Hernan Cortes. Third Relation to Carles V. 1522. 73 p.
68. Hernan Cortes. Fourth Relation to Carles V. 1524. 54 p.
69. Hernández Isabel. Autonomía o ciudadanía incompleta: el pueblo mapuche en Chile y Argentina. Santiago: Pehuén editors. 2003. 383 p.
70. Ichikawa Shin-ichi. Los galeones de Manila y los gobernantes japoneses del siglo XVII Bulletin of Gakushuin Women's College. No.5. (2003). P. 4.
71. Kamen Henry. Spain: 1469—1714 A Society of Conflict. Longman. New York. 1991. 307 p.
72. Kaufmann, Miranda. Black Tudors: The Untold Story. London: Oneworld Publications. 2017. p. 160.
73. López Poza Sagrario. Empresas o divisas de Isabel de Castilla y Fernando de Aragón (los Reyes Católicos). [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://www.academia.edu/6272356/Empresas_o_divisas_de_Isabel_de_Castilla_y_Fernando_de_Arag%C3%B3n_los_Reyes_Cat%C3%B3licos_Devices_badges_or_imprese_of_Isabel_of_Castile_and_Ferdinand_of_Aragon_the_Catholic_Monarchs Час доступу: 22:01 18.10.2020

74. Liss, Peggy. Mexico Under Spain: Society and the Origins of Nationality. Chicago, Illinois: University of Chicago Press. 1975. p. 33.
75. Mariana Juan de. Historia general de España. Madrid. 1601. 1015 p.
76. Marias J. Historia de la filosofía española. Madrid. 1976. 515 p.
77. Martín Rubio María del Carmen. Carlos V y Francisco Pizarro. Sus encuentros y desencuentros. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://chdetrujillo.com/carlos-v-y-francisco-pizarro-sus-encuentros-y-desencuentros/>
Час доступу: 15:39. 07.03.2021
78. Masnica A. Swiat kolisty i zwycifstwo w historii Sir Halforda Mackindera // Staricznyk: 1995. № 1 (24). S. 27.
79. Medina y Mendoza Francisco de. Anales de la Ciudad de Guadalajara. Cuadalajara. 1551. 645 p.
80. Mena-García Carmen . Novedad Edicion Digital: Pedrarias Davila o la Ira De Dios. Una Historia Olvidada.Editorial Universidad de Sevilla. 2015. P. 166.
81. Mira Caballos Esteban. La gran armada colonizadora de Nicolás de Ovando 1501-1502. Santo Domingo: Academia Dominicana de la Historia. 2014. 450 p.
82. Parker, W. H. Is Russia in Europe? The Geographical Viewpoint. An Historical Geography of Russia. London. 1968. P. 27.
83. Pujades Jerónimo. Coronica Vniversal del Principat de Cathalvnya. Barcelona, 1609. 384 p.
84. Pérez Joseph. La España de los Reyes Católicos. Madrid: Nerea. 2002. 295 p.
85. Prescott, W.H. History of the Conquest of Peru, 1: With a Preliminary View of the Civilisation of the Incas, Volume 1. 1850. 535 p.

86. Redondo Cantera María-José; Zalama Rodríguez, Miguel-Ángel. Carlos V y las artes. Promoción artística y familia imperial. Valladolid: Publicaciones de la Universidad de Valladolid. 2000. 375 p.
87. Rivero Rodríguez Manuel. Gattinara: Carlos V y el sueño del imperio. Sílex Ediciones. 2005. 256 p.
88. Rubin N. Isabella of Castile: The First Renaissance Queen. New York: Universe. 2004. P. 349.
89. Salazar Francisco Cervantes de. Crónica de la Nueva España. Madrid, 1914. 843 p.
90. Scheuber, Yolanda. Carlos, el futuro emperador. Juana la reina, loca de amor. Ediciones Nowtilus. 2007. P. 187.
91. Telesforo de Trueba y Cossío. Life of Hernan Cortes. New York. 1829. 351 p.
92. Varela Consuelo . La caída de Cristóbal Colón. El juicio de Bobadilla. Madrid 2006. P. 138.
93. Vázquez Chamorro, Germán. La conquista de Tenochtitlan. Colección "Crónicas de América", compilación de los cronistas J. Díaz, A. de Tapia, B. Vázquez, F. de Aguilar; "Relación de méritos y servicios". 2003. PP.121-147.
94. Velázquez de Velasco, L. J. Orígenes de la poesía castellana. Málaga. 1954. 194 p.
95. Villa Artur Maria . Los restos hallados en Haití no son de la Santa María. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.clarin.com/sociedad/unesco-santa-maria-cristobal-colon_0_HJvket9v7x.html Час доступу: 21:38. 20.09.2020
96. Wilford John Noble. Columbus's Lost Town: New Evidence Is Found. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nytimes.com/1985/08/27/science/columbus-s-lost-town-new-evidence-is-found.html?sec=health> Час доступу: 21:26. 20.09.2020

97. Zúñiga y Velasco Diego López de. Recuperado de Historia Peruana. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://historiaperuana.pe/biografia/diego-lopez-zuniga-velasco>.

98. Zurita y Castro Jerónimo. Anales de la Corona de Aragón. en el Colegio de San Vicente Ferrer. 1610. 371 p.

99. 1529, 26 de julio. Toledo. Real Cédula aprobando la capitulación concedida por Carlos V a Francisco Pizarro para la conquista y población del Perú. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cervantesvirtual.com/bib/historia/CarlosV/9_9.shtml Час доступу: 14:45. 07.03.2021

Додатки

Додаток 1

Резюме

В дипломній роботі здійснено аналіз колоніальних відносин у межах території Іспанії у період XV-XVI століть. Здійснено спробу встановити основні тенденції розвитку іспанських колоній, колоніальних адміністрацій та їхніх відносин з короною за каденції різних королів та імператорів. Було з'ясовано ключові аспекти відносин між королівською владою та головами колоніальних адміністрацій, а також визначено характер їхнього розвитку.

Ключові слова: Королівство Іспанія, Карл V, колоніальні відносини, колоніалізм, Нова Іспанія, Філіп II Розсудливий.

Resume

The diploma thesis analyzes the colonial relations within the territory of Spain in the period of XV-XVI centuries. An attempt is made to establish the main trends in the development of Spanish colonies, colonial administrations and their relations with the king during the cadences of various kings and emperors. The key aspects of the relationship between the royal authorities and the heads of the colonial administrations were clarified, and the nature of their development was determined.

Key words: Kingdom of Spain, Charles V, colonial relations, colonialism, New Spain, Philip II the Wise.